

Fondateur :
Avedis Alexanian
Հիմնադիր՝
Անտոն Ալիքսանյան

ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՐԿԼԵԶՈՒ ԵՐԿԵԱԲԱԹԱԹԵՐԹ • 50-ՐԴ ՏԱՐԻ • ՆՈՐ ՇԱՐՔ ԹԻԻ 471 – ՇԱԲԱԹ, 6 ՅՈՒՆԻՍ 2009

La difficile voie vers la démocratie

Bien qu'il ne soit pas facile de définir le concept de démocratie, chacun, au moins intuitivement, y associe des termes tels que : le gouvernement du peuple par le peuple (sous forme de sa représentation élue), la responsabilité, la liberté, l'égalité, la justice, l'équité, une exigence morale, une valeur (Les hommes prennent en charge leur destin). L'organisation de la société qui en découle, par l'espoir qu'elle suscite, laisse à espérer un mieux-vivre. Il faut aussi souligner que la démocratie n'est pas une abstraction, mais une organisation qui a la capacité de s'adapter aux transformations de la société ce qui peut lui assurer sa pérennité et qu'en outre elle permet un rapport de commandement sans obérer les libertés individuelles. Tout cela conduit à poser comme principe de base que tout pouvoir politique qui ne relève pas du peuple n'est pas légitime. L'ambiguïté sur le concept peut conduire à des malentendus entre ceux qui y plaçant des contenus différents. C'est ainsi que l'Arménie qui se considère démocratique est l'objet de la part des pays occidentaux, au travers d'organismes internationaux comme le Conseil de l'Europe, de rappel face aux graves manquements et au peu d'empressement à engager les réformes indispensables à la garantie des libertés et de la démocratie. Alors s'agit-il de malentendus ou de réalités ?

Les libertés individuelles mises à mal

Si on peut noter certaines améliorations, force est de constater que, pour notre plus grand malheur, les quelques informations qui nous parviennent permettent d'affirmer qu'il s'agit de réalités et que les libertés individuelles sont mises à mal. Même si le contexte politique dans lequel était placé l'Arménie ne permettait pas de passer rapidement à une démocratie comparable à la nôtre, les graves incidents consécutifs à la dernière élection présidentielle dont les résultats sont contestés, laisse le pays dans une situation extrêmement préoccupante. Les incidents sont multiples : contrôle de l'information par l'emprisonnement de journalistes ou membres de l'opposition, atteinte à la liberté d'expression, interdiction d'émettre, contrôles des manifestations, particulièrement celles de l'opposition, agressions politiques lors de la campagne pour l'élection du nouveau maire de Yerevan. Il n'est donc pas surprenant de constater que les plaintes déposées auprès du médiateur des droits de l'homme concernent principalement la police et la justice. À la suite de la condamnation par la Cour européenne des droits de l'homme, le gouvernement a dû payer 30 000 € de dommages à la chaîne A1 illégalement fermée. Dans son index des démocraties, une enquête du journal britannique *The Economist* place l'Arménie au 113e rang mondial dans la zone des pays dits à régime autoritaire. La criminalité en très forte augmentation crée un climat d'insécurité propice à toutes les dérives et laisse le champ libre aux activités criminelles. Comme on peut le voir, au-delà de la reconnaissance du génocide des Arméniens ou de la pertinence des discussions avec la Turquie ou l'Azerbaïdjan, voilà un vaste domaine dans lequel la diaspora pourrait s'investir en intervenant auprès des autorités arméniennes afin qu'elles prennent conscience des conséquences désastreuses de cette situation. La crise économique que traverse l'Arménie nécessite la mise

en place d'un gouvernement d'union sur des objectifs clairs et dans le respect des principes démocratiques.

Une démocratie respectée

Si la démocratie reste problématique en Arménie, en France, même s'il reste toujours des progrès à accomplir, elle est respectée pour l'essentiel et on peut encore critiquer l'administration en place, les élections se passent de façon transparente et libre mais on constate des taux d'abstention très importants durant toutes les élections. On s'attend à battre des records lors des élections européennes du 7 juin, les intentions indiquent un taux de votants de l'ordre de 40 %. Comme cette tendance se constate également dans d'autres pays, on est en droit de se demander si, à partir d'un certain stade, le « gouvernement du peuple » ne concerne plus le peuple qui considère que les élections ne modifient que très peu les politiques et que le pouvoir réel est aux mains des puissances économiques. Et pourtant, l'impact de l'Europe sur notre vie quotidienne ne devrait échapper à personne. Il faut ici rappeler que plus de la moitié des lois applicables sont d'origine européenne et qu'environ 60 % de notre commerce se situe à l'intérieur de l'Union protégée des risques de change par l'Euro. Bien sûr, on peut être déçu par le fait qu'elle n'apparaît pas suffisamment protectrice, que nos emplois sont sacrifiés au profit des grands groupes, que le « dumping » social crée des désastres, que nos frontières sont perméables aux produits fabriqués dans les pays à bas coûts et sans protection sociale, qu'elle n'a pas un poids politique en cohérence avec son poids économique, qu'elle est fondée sur les principes du libéralisme économique et de la concurrence. La perte d'influence de la gauche en Europe et particulièrement en France ne permet pas d'espérer des changements à court terme (on fait l'hypothèse qu'elle en a la volonté). Consciente de cet état de fait, les socialistes européens se sont engagés pour la première fois sur une plate-forme commune. Les négociations difficiles avec la Turquie sont déjà engagées sur une dizaine de dossiers sans que celui concernant la reconnaissance du génocide des Arméniens ne soit abordé (il ne faisait pas partie des conditions d'ouverture des négociations). Tout cela est vrai et c'est la raison pour laquelle il est de la responsabilité de chacun de participer à ce vote pour envoyer dans une assemblée, dont les pouvoirs vont s'étendre, les hommes capables d'infléchir cette politique.

Paul Haladjian ◀

Vicken Tchitedjian nommé ambassadeur d'Arménie en France

Par décret du président Serge Sarkissian en date du 26 mai 2009, Son Excellence Vicken Tchitedjian, ambassadeur d'Arménie en Belgique devient ambassadeur d'Arménie en France en remplacement de Son Excellence Edward Nalbandian devenu ministre des Affaires étrangères d'Arménie. Monsieur Aved Adonts est nommé ambassadeur d'Arménie en Belgique par le même décret.

2

Les pêcheurs arméniens expriment leurs inquiétudes

5

Ստախօսութիւնը արատաւոր վարքագիծ է

5

“Աստղիկ մուսայիս”

Հոգեբանական

7

Զախլիկներու մասին

Exposition

10

Le Mont Athos et l'Empire byzantin au Musée du Petit-Palais

Exposition

11

Jansem - Paysages à la Galerie Matignon

Cinéma

12

La presse salue l'Armée du crime de Robert Guédiguian

Les pêcheurs arméniens expriment leurs inquiétudes Les entrepreneurs accusent la loi d'être un obstacle à l'industrie du poisson

Les professionnels de la pêche pensent que cette industrie présente de sérieuses perspectives de croissance en Arménie, mais des problèmes entravent non seulement son développement mais rendent impossible une quelconque activité dans ce domaine.

D'après les pisciculteurs le problème vient des lois très souvent sources de corruption et de nouveaux problèmes.

« Les producteurs sont obligés de travailler dans le cadre de lois bureaucratiques, très souvent illogiques, qui sont votées sans examen approfondi des difficultés de l'activité. L'Union Européenne est passée par là longtemps auparavant et il n'est pas possible d'inventer de nouveaux mécanismes » déclare Arkadi Kevorkian, directeur général de Akvatekhavtomatika.

Les pisciculteurs arméniens s'attribuent un potentiel de production de 300 000 tonnes d'esturgeons sibériens et de truites. Selon eux, si l'État manifeste un réel intérêt pour la pisciculture, cette dernière sera capable d'occuper une position de force dans l'économie du pays.

L'Union des pisciculteurs arméniens qui compte 74 membres, a été fondée en octobre 2008 pour défendre les intérêts de ses membres face aux pièges de la réglementation et pour exposer aux autorités législatives et administratives les problèmes existants.

Le directeur administratif de l'Union évoque un nouveau texte de loi « sur la mise en œuvre d'une autorégulation » qui a été présenté à l'Assemblée nationale pour résoudre les problèmes résultants de la réglementation en cours. Toutefois ce texte pourrait devenir une charge supplémentaire pour les pisciculteurs.

« Selon la loi, toute entreprise impliquée dans l'industrie du poisson doit se comporter en conformité avec la législation sur la protection de la nature et contrôler son niveau de pollution. C'est, à nouveau, une approche bureaucratique qui a été retenue qui ne prend pas en considération le point de vue des pisciculteurs » d'après le directeur.

L'Union a fait appel au Premier ministre, pour l'informer que des exploitations fonctionnent et les lois sont soumises à l'Assemblée Nationale en dehors de toute participation des pisciculteurs.

Selon eux, on devrait plutôt les aider à déposer des lois équitables et à résoudre les problèmes liés aux exportations.

Le chef du Service des Animaux et des Races d'Élevage au ministère de l'Agriculture de la République d'Arménie, a fait savoir qu'un Comité inter-services a été créé au ministère pour venir en aide aux pisciculteurs. Ce comité a pour vocation de se réunir régulièrement pour trouver les moyens de résoudre les problèmes auxquels les pisciculteurs doivent faire face.

« S'ils veulent que l'industrie du poisson soit florissante en Arménie et que le volume des exportations augmente, ils doivent alors laisser tomber la tendance à remettre les choses au lendemain par la création d'un comité inter-services et organiser en quelques jours les exportations de poissons. Sinon, nous perdrons non seulement les marchés extérieurs actuels, mais également la capacité d'envisager de nouvelles perspectives. »

D'après les données du Service National des Statistiques, l'Arménie a exporté en 2007, 5,1 tonnes de poissons vivants, 41,5 tonnes de poissons frais et 13 tonnes de poissons surgelés. Selon les premières estimations de ce service, le volume des exportations de poissons a été en hausse en 2008 : 6,1 tonnes de poissons vivants, 49,5 tonnes de poissons frais et 22,2 tonnes de poissons surgelés.

Dans le contexte actuel de crise financière et économique, chaque marché non conclu à cause d'atermoiements inter-services peut sérieusement léser les finances de l'Arménie. Ce problème est prioritaire et nécessite une solution rapide, mais ce n'est pas le seul.

Beaucoup de pisciculteurs ont des problèmes avec le Cadastre foncier... Le fait est que, des années auparavant, nombre de pisciculteurs avaient construit des réservoirs qui jusqu'à présent n'ont pas été enregistrés au cadastre et sont considérés comme « illégaux ». Les réservoirs n'ont pas été enregistrés au cadastre. Des inspections périodiques ont été effectuées qui ont exigé l'enregistrement des réservoirs.

« La loi prévoit que les pisciculteurs détenant des constructions illégales sont dans l'obligation de réparer ce défaut. Que signifie « réparer » ? Je dois soit démolir la construction soit la mettre en conformité avec la loi.

Il m'est difficile de rentrer dans la légalité en raison des coûts énormes que je ne peux acquitter sans faire immédiatement faillite. Or le délai est fixé à un mois.

Si vous ne réparez pas avant un mois vous aurez, pour chaque construction, une première amende puis une seconde... Cette façon de faire n'est pas réaliste et nous parlons là de contribuables qui contribuent au budget de l'État », précise-t-on.

Le processus d'expropriation et de privatisation des terres appartenant à la collectivité a commencé il y a une vingtaine d'années. Un entrepreneur a créé sa ferme piscicole et démarré son activité selon la réglementation et dans le contexte de ces années-là. Les années ont passé. De nouvelles lois ont été adoptées, qui ne résolvent pas les problèmes hérités de ces années.

« L'arsenal législatif fonctionne à plein pour contrôler le processus d'expropriation et de privatisation des terrains publics, et tous les échanges sont consignés sur des documents légaux. Le Code foncier, adopté en 2001, et le décret gouvernemental concernant les terres soumises à expropriation et le déroulement des enchères fonctionnent ».

Les pisciculteurs exigent une méthode différente pour résoudre des problèmes datant de 20 ans. Ils ont investi pendant des années ; ils ont construit, développé une affaire et sont de véritables contribuables.

« Nous méritons une loi spéciale » demande les pisciculteurs. D'après eux, il est maintenant nécessaire d'accorder une dispense aux constructions illégales de toutes les fermes piscicoles, et d'autoriser les pisciculteurs à mettre en valeur les terres impropres à l'agriculture.

Armine Grigoryan
Special ArmeniaNow
Traduction : Laure

L'Arménie en chiffres et en bref

● La compagnie australienne Worley Parsons, spécialisée dans les technologies liées à l'énergie, aurait remporté l'appel d'offres lancé par le gouvernement arménien pour la construction de la future centrale nucléaire en remplacement de celle de Medzamor, datant de l'ère soviétique.

● Selon un sondage du Centre d'Études Stratégiques « Ararat », effectué auprès de 200 experts, journalistes, scientifiques et intellectuels, environ 61 % de la population arménienne s'oppose à la politique actuelle de rapprochement avec la Turquie.

● 12 000 documents sur le génocide arménien sont conservés dans les Archives nationales de l'Arménie, selon son directeur **Amadouni Virabian**.

● Le parc zoologique de Yerevan possède 2 300 animaux de 210 espèces. Il va bientôt s'enrichir d'un **karakul**, une espèce de mouton à poils longs.

● Conséquence de la dévaluation du dram, la monnaie arménienne, les médicaments ont subi une hausse de 30 %. Hausse également sur les produits pour nourrissons.

● Depuis le 14 avril, la compagnie aérienne nationale arménienne Armavia a mis en service un nouveau vol régulier, Yerevan-Berlin-Yerevan qui dessert les capitales deux fois par semaine, le mardi et le vendredi. Plus de 40 000 Arméniens résident en Allemagne.

● Selon le quotidien **Azg**, le nombre d'habitants à Yerevan inscrits sur les listes électorales au jour d'aujourd'hui est de 771 522. À la veille des municipales, **Haykakan Jamanak**, énumère dans un article les biens évalués à « quelques millions » (vraisemblablement en dollars) du maire actuel de la capitale et candidat du parti Républicain, Gaguik Beglarian. Y figurent des appartements dans les quartiers résidentiels de Yerevan et à Dubaï, des cafés et des restaurants, des magasins... etc.

● Robert Amirkhanian vient d'être réélu au poste de président de l'Union des Musiciens et Compositeurs d'Arménie qu'il dirige depuis 1991.

● La municipalité de Yerevan est en pourparlers, notamment avec la Banque européenne d'investissements (BEI), en vue d'obtenir les crédits nécessaires pour moderniser le métro de la capitale.

● Le Premier ministre arménien a reçu le directeur général de l'Institut des études nucléaires de Russie, **Alexei Sissakian** et le directeur scientifique du laboratoire des réacteurs nucléaires de l'Institut, Youri Hovhannessian. Les entretiens ont porté sur une collaboration entre l'Arménie et l'Institut. M. Sissakian a assuré que malgré les difficultés engendrées par la crise, tous les projets seront réalisés.

Amour, quand tu nous tiens

Melissa Vartanian, 28 ans et Vatché Mikaelian, 31 ans ont choisi de se marier dans les salons d'une exposition consacrée au *Titanic* à Milwaukee, aux États-Unis. Une manière de rendre hommage aux grands grands-parents de Melissa qui avaient vécu une histoire d'amour exceptionnelle.

L'arrière-grand-père de Melissa, David Vartanian, avait embarqué sur le célèbre paquebot pour rejoindre Marie, sa fiancée qu'il retrouva 11 ans plus tard. Quand le *Titanic* coula le 15 avril 1912, il échappa à la mort en s'accrochant sur

le côté d'un canot de sauvetage.

Un bonheur n'arrivant jamais seul, une station de télévision a pris en charge le dîner, la réception, la lune de miel, la robe de la jeune mariée et diverses dépenses.

La dernière sonnerie (Vertchine Zank)

Le 23 mai, dans toutes les écoles d'Arménie retentissait durant cinq minutes, la sonnerie annonçant la fin de l'année scolaire. Jour de liesse pour des centaines de milliers de jeunes gens et de jeunes filles, tout sourire, parcourant les rues à pied, en voiture. La tradition ne se perd pas.

Fin des études à l'école militaire Monté Melkonian

Le ministre de la Défense d'Arménie, Seyran Ohanian, a félicité les élèves sortants de l'école militaire de Monté Melkonian. « Le titre d'officier est un titre significatif. Beaucoup parmi vous vont remplir les rangs des officiers et feront tout pour la sauvegarde de la liberté et l'indépendance de notre pays », a-t-il déclaré avant de remettre la médaille **Andranik Ozanian** à l'élève sortant de l'école militaire, Mesrop Meguerditchian, pour avoir sauvé la vie d'un camarade lors d'exercices.

Exposition Minas Avedissian

Une exposition à l'occasion du 80e anniversaire de la naissance du peintre Minas Avedissian a ouvert ses portes à la Pinacothèque nationale de Yerevan. 56 toiles du maître représentant diverses périodes de sa vie créative sont présentées ainsi qu'un catalogue de cent quinze tableaux portant sur ses dernières années. Sont également exposés des objets personnels : chaise, palette, pinceaux et autres.

Petit joueur devenu grand

Les Olympiades d'échecs de 1996 qui se déroulèrent à Yerevan ont laissé aux participants des souvenirs mémorables. Certains se rappellent la splendide cérémonie d'ouverture en présence du président de la République, la visite triomphale de Charles Aznavour qui logeait et prenait ses petits déjeuners au même hôtel que la délégation française ; d'autres se souviennent de l'apparition inopinée de chars dans la ville à la suite d'un étrange coup d'état avorté, et gardent le souvenir ému d'une non moins splendide cérémonie de clôture en présence, contre toute attente, du même président de la République qu'au début du tournoi. Pour ma part, je fus marqué par la généreuse hospitalité d'une très modeste famille arménienne pour qui la visite d'un grand maître d'échecs était un événement. On me présenta les enfants de la maison, les cousins, les oncles, les tantes et les grands-parents à moins qu'il ne s'agisse des voisins... Après avoir passé l'épreuve du *khash*, plat national qui requiert de l'invité étranger un stoïcisme au moins égal à la patience du cuisinier, je fis connaissance avec le jeune fils d'à peine 13 ans, à l'air mutin et au sourire contagieux, dont le talent pour les échecs paraissait déjà très prometteur. Ce tout jeune homme s'appelait Levon Aronian... C'est lui qui vient d'enlever le tournoi de Naltchik, quatrième Grand Prix de la fédération internationale des échecs (FIDE) en triomphant lors de la dernière ronde, de son concurrent direct, le Hongrois Peter Leko.

Joël Lautier (Le Monde 17/05/09)

À l'honneur

Vincent Katandjian, 11 ans, élève en CM2 à l'école Markarian-Papazian de Lyon, a cette particularité qu'il s'est distingué par la rédaction d'un conte. La qualité du travail de Vincent lui a permis d'obtenir un **prix départemental de Composition française**, décerné par l'association des Membres de l'Ordre des Palmes Académiques. Fierté pour l'école, fierté pour la communauté, c'est aussi une juste récompense pour tous ceux qui se dévouent pour assurer à l'école Markarian-Papazian une certaine qualité d'enseignement : les associations de la région, les enseignants, les parents, les donateurs. Vincent est l'aîné d'une famille de trois enfants, une famille attachée aux valeurs arméniennes, à la culture, à l'église et à l'école arméniennes.

● « **Terreur fiscale** » pour l'un, « **retour à l'époque communiste pour contrôler l'économie** », estime un autre, la presse arménienne s'est déchaînée pour dénoncer le paquet d'amendements à la législation fiscale soumis au Parlement par le gouvernement qui avait déjà suscité la controverse auprès de la majorité absolue des élus, coalition plus opposition, notamment auprès des députés/hommes d'affaires.

De quoi s'agit-il ? De la présence d'un inspecteur fiscal au sein de grandes entreprises (qui ont un personnel de plus de 500 personnes et un chiffre d'affaires de plus de 4 milliards de drams).

Les élus estiment que cette mesure peut faire sombrer définitivement l'économie arménienne et réduire à néant les acquis économiques des dix dernières années. Ils sont allés jusqu'à qualifier ces amendements d'antiéconomiques, d'anticonstitutionnels, susceptibles d'étouffer tout investissement de la diaspora. Et de s'étonner de voir comment les agents du Comité d'État des recettes dont l'implication dans la corruption a été reconnue même par le Premier ministre, doivent inspecter les grandes entreprises.

Aviation civile

Deux Superjet 100 arriveront en Arménie en juillet 2009 pour y être testés dans les conditions de haute montagne, a annoncé le vice-premier ministre russe Sergueï Ivanov rappelant qu'Armavia serait la première compagnie aérienne à recevoir les nouveaux jets. Ce moyen courrier russe est développé par la compagnie des **Avions civils Sukhoï**, conjointement avec l'américain Boeing. L'appareil est conçu pour transporter 98 passagers sur une distance de 4 400 km. Le premier Sukhoï Superjet 100 a été présenté au public le 26 septembre 2007 à l'usine de Komsomolsk-sur-l'Amour (Extrême-Orient russe) et le 19 mai 2008 il a effectué avec succès son tout premier vol. Ainsi que l'a rappelé Ivanov, le volume global des investissements directs russes dans l'économie de l'Arménie se chiffre à 1,8 milliard de dollars, et quelque 1 000 compagnies et sociétés à participation russe y opèrent à un niveau ou à un autre.

« L'actrice américaine Angelina Jolie s'approprierait à adopter un enfant arménien », tel est le bruit qui courait la semaine dernière sur Internet et dans la presse spécialisée. Et de relever les talents issus du pays : Cher, André Agassi, Charles Aznavour, ... Gregory Peck, ce dernier autant d'origine arménienne que le pape actuel est africain. Cette manie qu'ont certaines stars du monde du spectacle de vouloir toujours se mettre en vedette sur le dos des déshérités a le don de me chatouiller les nerfs. Il n'est pas question de mettre totalement en doute le désir sincère de l'épouse du comédien Brad Pitt d'adopter un enfant mais je ne peux m'empêcher de penser que si l'on veut réellement se rendre utile, il serait tellement plus simple, plus généreux et plus efficace de prendre sous sa tutelle un orphelinat, par exemple, et d'en assumer les charges jusqu'à la maturité de ses résidents. Faire de ces gosses non pas des déracinés privilégiés, abondamment choyés, mais les préparer à devenir des adultes, solidaires les uns des autres, les guider à trouver une place légitime dans la société pour y vivre normalement.

GVD

ASSOCIATION ARMÉNIENNE
D'AIDE SOCIALE

Au service des Arméniens
depuis 1890

Siège social 77 : rue La Fayette 75009 Paris
Tél. 01 48 78 02 99 – Fax 01 42 80 61 45
Mél. : aaas.paris@free.fr

Maisons de retraites médicalisées :
Montmorency (Val-d'Oise) : 01 39 83 20 67
Gonesse (Val-d'Oise) : 01 39 85 24 24
Saint-Raphaël (Var) : 04 94 19 51 50

En Arménie
FONDATION FRANCO-ARMÉNIENNE
POUR LE DÉVELOPPEMENT
13/3 Khandjian, Yerevan
frenchfun@web.am

KARABAGH / ARTSAKH ARTSAKH / KARABAGH

L'Artsakh en chiffres et en bref

• Le ministre de la Défense d'Artsakh, **Movsès Hagopian**, a rendu un rapport sur les violations du cessez-le-feu par l'Azerbaïdjan : en 2006 à 589 reprises, en 2007 à 1445 reprises, en 2008 à 3480 reprises et en 2009 on en est déjà à 1098 violations. Conséquence : les ripostes arméniennes ont permis une avancée de 4 kilomètres à l'intérieur de l'Azerbaïdjan

• À l'occasion de la fête de la Victoire, le président de la République d'Artsakh a élevé au rang de Héros de l'Artsakh, le général **Arkady Der Tatevossian**, libérateur de Chouchi, et le Premier ministre **Arāik Haroutiounian** a reçu la médaille de la « Croix de guerre du second grade ». Parmi les nombreux autres médaillés, on relève les noms de **Bédros Terzian**, le président du Fonds Arménien de France, et celui de **Michel Tancrez**, représentant du Fonds arménien de France en Artsakh, auxquels nous adressons tous nos compliments.

• Charles Aznavour est arrivé le 17 mai à Stépanakert où il a reçu un accueil triomphal. Les autorités du pays, le président Bako Sahakian en tête, l'ont accueilli à l'aéroport. C'est sa première visite en Artsakh.

• La normalisation des relations entre l'Arménie et la Turquie qui devait déboucher sur l'ouverture de la frontière arméno-turque, l'établissement des relations diplomatiques et la création de commissions chargées d'étudier les faits historiques seraient-elles dans l'impasse ? C'est ce que semble penser la coordinatrice des programmes de l'Europe et du sud Caucase de l'organisation « *International Crisis Group* », Sabina Freiser, suite aux propos du Premier ministre turc lors de sa visite à Bakou.

Conférence dédiée au conflit du Karabagh à l'Université Paul Cézanne de Marseille

Le 25 mai, à l'initiative du CCAF Marseille, une conférence consacrée aux aspects juridiques du conflit du Karabagh s'est tenue à l'université Paul Cézanne de Marseille, en présence de M. Roland Blum, député, 1er adjoint au maire de Marseille, membre de la commission des Affaires étrangères de l'Assemblée nationale et vice-président de la délégation française à l'Assemblée parlementaire de l'OSCE, Mme Sylvie Andrieux, députée, vice-présidente du Conseil régional de Provence-Alpes-Côtes d'Azur, M. Pascal Chamassian, président du CCAF Marseille, d'étudiants et professeurs de l'université, de nombreux membres de la communauté arménienne de la région et journalistes locaux.

Invité d'honneur de la conférence, le représentant de la République du Haut-Karabagh en France, M. Hovannès Guevorkian est intervenu sur le thème « **Le droit international à l'épreuve de la réalité politique au Caucase du Sud** ». Analysant les origines historiques et les causes du conflit du Karabagh en particulier, M. Guevorkian a insisté sur l'impossibilité d'un règlement militaire et sur la capacité du droit international d'offrir un cadre et des moyens adéquats pour une issue politique au conflit. La conférence s'est terminée par une séance de question-réponse.

En outre, M. Guevorkian a accordé un entretien exclusif au quotidien *La Marseillaise* sur le conflit du Karabagh et l'évolution du processus de paix

• En déclarant que « *la frontière a été fermée à la suite de l'occupation arménienne des territoires azerbaïdjanais et tant que l'occupation perdurera, la frontière restera fermée* », Erdogan a mis un terme provisoire à l'optimisme qui prévalait. D'autant que non seulement la fermeture de la frontière n'a pas eu d'incidence sur la position de l'Arménie concernant le Karabagh, mais celle-ci ne semble pas disposée à retirer ses troupes de la région en échange de la paix.

Pour Rouben Safrastian, spécialiste de la Turquie et directeur de l'Institut d'Orient de l'Académie des sciences d'Arménie, même si la Turquie tente de faire preuve d'esprit d'initiative et d'une approche indépendante dans sa diplomatie au Caucase du Sud, il paraît évident qu'elle cède aux pressions de Washington qui essaie de soustraire l'Arménie à l'influence russe. Et inversement, en poussant l'Arménie vers la Turquie, la Russie espère rétablir son influence sur l'Azerbaïdjan qui s'en était dangereusement éloignée jusqu'à présent.

Ankara ne doit pas s'immiscer dans le conflit du Karabagh

La demande d'Ankara de libérer le territoire du Karabagh en échange de l'ouverture de la frontière arméno-turque peut avoir une incidence négative sur la situation dans la région.

La normalisation des relations entre l'Arménie et la Turquie doit être poursuivie indépendamment du règlement du problème du Karabagh. Mieux, elle peut avoir des retombées positives sur le règlement du conflit.

Actuellement, le Groupe de Minsk propose de déterminer le statut provisoire du Karabagh, l'étape suivante consistant à déterminer son statut définitif, a dit Bernard Fassier, le co-président français du Groupe de Minsk de l'OSCE, lors de sa visite à Ankara.

Le conflit du Karabagh : guerre de religion ?

Le conseiller du président azerbaïdjanais en politique étrangère Novruz Mammadov a déclaré le 13 mai dernier, que le Groupe de Minsk appliquait une politique de deux poids deux mesures dans le processus de règlement du conflit du Karabagh soutenant ouvertement la partie arménienne par « solidarité chrétienne ». Accusation pour le moins tendancieuse qui tente de conférer d'une façon explicite un caractère religieux au conflit du Karabagh.

La déclaration du conseiller du président azéri n'est pas surprenante, le facteur religieux ayant joué un rôle important pour Bakou aussi bien dans la phase armée du conflit que sur le plan diplomatique. Des éléments et témoignages irréfutables prouvent en effet la présence de nombreux combattants djihadistes, originaires notamment d'Afghanistan, dans les rangs de l'armée azerbaïdjanaise pendant la guerre de 1991-1994. Parallèlement, depuis son adhésion en 1991 à l'Organisation de la Conférence Islamique (OCI) l'Azerbaïdjan n'a pas ménagé ses efforts pour appeler le monde islamique à l'unité dans le conflit du Karabagh, faisant valoir sa propre religion et culture islamiques. Les tentatives de Bakou de s'assurer le soutien de l'OCI ont souvent abouti, celle-ci ayant régulièrement adopté, depuis la fin de la guerre en 1994, de nombreuses déclarations et résolutions accusant l'Arménie d'agression envers l'Azerbaïdjan et réclamant le retrait immédiat et inconditionnel des forces arméniennes « des territoires azerbaïdjanais occupés ».

Par ailleurs, ce sont essentiellement les États membres de l'OCI, la plupart du temps très éloignés du Caucase sud et non concernés par le conflit qui ont voté la résolution n° 243 de l'Assemblée générale de l'ONU en avril 2008, reconnaissant explicitement le Haut-Karabagh comme partie intégrante de l'Azerbaïdjan (sur les 39 pays ayant voté la résolution 32 sont des pays islamiques dont l'Azerbaïdjan et la Turquie).

Même si le soutien du monde islamique à l'Azerbaïdjan semble manifeste voire parfois concret, il est difficilement imaginable cependant que la religion soit un véritable argument dans les prises de position de la communauté internationale. L'exemple de l'Iran est tout à fait édifiant à cet égard. République islamique, mis au ban de la communauté internationale pour le radicalisme de sa politique extérieure marquée par la religion, l'Iran a adopté une position équilibrée dans le conflit du Karabagh et pourrait être considéré comme un allié régional important pour Yerevan. Cela prouve que les enjeux des conflits internationaux sont souvent bien trop complexes pour se prêter à une lecture religieuse même dans un contexte international marqué par une montée des fondamentalismes religieux.

Le retour solennel de l'icône de la Sainte Vierge à Gandzassar

À l'occasion de la fête de l'Annonciation de la Sainte Vierge, la représentation de la Vierge Marie, datant du XIXe siècle et conservée durant la période soviétique au Musée d'Histoire de la République du Karabagh, est retournée à l'église Saint Jean Baptiste de Gandzassar.

Armavia
Voyages en Arménie

WEEK END
comprenant l'avion
+ 3 nuits hôtel****

à partir de
460€ TTC

**PARIS - EREVAN
EREVAN - PARIS**

à partir de
325€ TTC

CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
de 8 et 11 jours
à partir de
1 540€ TTC

**VOYAGES PERSONNALISÉS
SUR MESURE**

Renseignements et réservation : SABERATOURS
11 Rue des Pyramides
75001 Paris - Tél 0142615113
e:armenia@saberatours.fr - www.saberatours.fr

ՄՏԱՆՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԱՏԱԻՈՐ ՎԱՐՔԱԳԻԾ Է ԷՐՏՈՂԱՆ

Անցեալ Մայիս 13-ին Ատրպէյճանի մայրաքաղաք կատարած այցելութեան ընթացքին, Թուրքիոյ վարչապետը՝ Ռէճէպ Թայյիպ էրտողան լրագրողներուն առջեւ յայտարարեց, թէ ոչ ոք պէտք է կասկած ունենայ, որ Թուրքիան տակաւին կը շարունակէ պաշտպանել Ատրպէյճանի շահերը: Նաեւ վստահեցնելով, որ յառաջիկային ալ Թուրքիան պիտի շարունակէ պաշտպանել Ատրպէյճանի շահերը, ինչպէս բրած էր ասկէ առաջ, նշելով, որ Ատրպէյճանի շահերը Թուրքիոյ համար կը մնան գերակա:

Այս մասին, հազիւ թէ գտնուի կասկած ունեցող մարդ էակ մը: Աշխարհի վրայ: Ըսենք: Վերեւ նշուած յայտարարութիւնը մենք չենք նկատեր զուտ հռետորական: Սա յայտարարութիւն էր հայ-թրքական միջ-պետական յարաբերութիւններու հնարաւոր բնականոնացումէն, եւ մանաւանդ, Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմանի բացման հեռանդարներէն Ատրպէյճանի խռովքը մեղմելու միտումով:

Աւելին, Թուրքիոյ վարչապետը մասնաւորապէս շեշտեց, որ «հայ-թրքական սահմանի փակման մէջ կայ պատճառահետեւանքային զուգորդութիւն»: Այսինքն, իբր էրտողանի, պատճառը՝ Արցախի զաւթումն է, իսկ հետեւանքը՝ Թուրքիոյ կողմէ Հայաստանի հետ սահմանի փակումը:

Ուրիշ խօսքով բաժն, Թուրքիան Հայաստանի հետ իր սահմանը փակած է, որովհետեւ «զաւթուած» են Ատրպէյճանական տարածքներ: Եւ որովհետեւ այդ տարածքները չեն վերադարձուած, ուրեմն սահմանը պիտի մնայ փակ:

Այստեղէն կրնանք եզրակացնել, որ այս կէտը հայ-թրքական յարաբերութիւններու բարելավման նախապայմանի առաջադրում մըն է:

Մէկ կողմէ էրտողանի ղեկավարած կառավարութիւնը՝ ի դէմս իր նախկին արտաքին գործոց նախարար եւ այժմ վարչապետի տեղակալ Ալի Պապաճանի, Չուիցերիոյ միջնորդութեամբ Հայաստանի հետ առանց նախապայմաններու յարաբերութիւնները բարելավելու համաձայնագիր կը ստորագրէ, միւս կողմէ ալ, նոյն կառավարութեան ղեկավարը Պաքուի մէջ ինքզինք կը հակաճառէ:

Այստեղ մենք երեք հնարաւորութիւններ կը նկատենք:

Նախ՝ Թուրքիոյ կառավարութեան ղեկավարը Պաքուի մէջ կատարած իր յայտարարութեամբ կը հաւաստիացնէ, որ իրենց կատարած ո՛չ գրաւոր եւ ո՛չ ալ բանաւոր յայտարարութիւններուն պէտք է վստահել:

Բացի ատկէ, էրտողանը արար աշխարհի առջեւ հանդէս կու գայ այնպիսի ղեկավարի մը դիմագիծով, որ ամենայն սառնասրտութեամբ կրնայ խաբել իր բոլոր պաշտօնակիցները: Չէ՞ որ Հայաստանի հետ առանց նախապայմաններու միջ-պետական յարաբերութիւն-

ներ մշակելու եւ բարելավելու համար Թուրքիոյ վարչապետը խոստում տուած էր Միացեալ Նահանգներու նախագահ՝ Պարաք Օպամային: Եւ արդեօք ուրիշ որո՞նց...:

Պարզուեցաւ, որ հասնելով Միացեալ Նահանգներու նախագահին ամէնամեայ ուղերձէն «Հայոց Յեղասպանութիւն» բառերը չհրչեցնելու իր նպատակին, Թուրք ղեկավարը մէկ կողմ նետելով դիմակը դարձեալ սկսաւ ժանիքները ցոյց տալ Հայաստանին:

Եզրակացնենք: Եթէ Թուրքիան իր կառավարութեան ղեկավարին գլխաւորութեամբ չբանայ սահմանը, եւ միջ-պետական յարաբերութիւններ չմշակէ Հայաստանի հետ, այդ պարագային ան կը ճանչցուի որպէս համաշխարհային խաբեբայ: Ուրիշ ի՞նչ մակդիր կրնանք տալ որ...:

Միւս կողմէ, եթէ էրտողանը համաձայնի բանալ Հայաստանի հետ սահմանը եւ սկսի միջ-պետական յարաբերութիւններ մշակել Հայաստանի հետ, ապա ան խաբած պիտի ըլլայ իր «կրտսեր եղբայրը»:

Իսկ ո՛վ կրնայ հաստատել, որ «կրտսեր եղբորը» խաբելը ամօթ մը չէ:

Ստախօսութիւնը, Ռէճէպ Թայյիպ էրտողան, ընդհանրապէս արատաւոր վարքագիծի գրեւորումն է, մանաւանդ՝ պետութեան ղեկավարի մը համար:

ԱՍՏՂԻԿ ՄՈՒՍԱՅԻՍ

Մայր իմ, կուրծքդ անմեղութեան սուրբ տաճար, Ոգիդ կանթեղ՝ մարմնիդ մաքուր տաճարում, Ահա, մայր իմ, ման եմ դալիս ու անճար էլ քեզ նման մի սուրբ տաճար չեմ ճարում:

Այնքան սուրբ ես, կարծես քոյրն ես Աստրծու, Միշտ կոյս խղճով Աստուածամօրն ես նման, Թէպէտ որդիդ Յիսուսը չէ՛ բայց թէ՛ դո՛ւ Մայրացած էլ՝ կուսութիւն ես անսահման:

Եօթ երկնքից դու վար նայող իմ աստղիկ Մէկ Աստրծու, մէկ էլ քո դէմ եմ խոնարհ, Գու վանք՝ ես քո վանքում վառուող կանթեղիկ իմ մայր մուսա՛ դու իմ աստղիկ, աստղամայր:

Այնքան սուրբ ես, հողեղէն չե՛ս կարծես դու, Այնքան նուրբ ես, այնքան սուրբ ես, որ, կարծես Ինձ ծնել ես ոչ համբոյրից այր մարդու, Ոչ Աստծուց, ոչ էլ ծովից, մայր իմ հեզ:

Ս.Վ.

ՎԻԳԷՆ ՉԻՏԷՉԵԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆ

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի 28 Մայիս թուակիր հրամանագրով Վիգէն Չիտէչեան Հայաստանի Հանրապետութեան Ֆրանսայի արտակարգ եւ լրագոր դեսպան նշանակուած է: 1995-էն 1997 նոյն պաշտօնը վարող Վ. Չիտէչեան այդ թուակառնէն ցայսօր Հայաստանի Հանրապետութեան Պիեճիքայի, Հոլանտայի եւ Լիւքսամպուրկի արտակարգ եւ լրագոր դեսպան ու Եւրոպական Միութեան մէջ Հայաստանի ներկայացուցչութեան ղեկավարն էր: Ծարտարագէտ եւ համալսարանի ամպլոնի վարիչ Վ. Չիտէչեան եղած է նաեւ Հայաստանի արդիւնաբերութեան փոխ նախարար (1990-1991), պետական նախարար (1991-1993), եւ փոխ վարչապետ (1993-1995):

Աստուած, թէ կաս՝ գէթ մօրս պէս մեզ գթայ, Աղերսում են, աղերսում են քեզ որդիք, Գէթ այսուհետեւ էլ ո՛չ մի մօր մահ մի տայ, Որ հաւատան, որ քեզ պաշտեն ողջ մարդիկ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԸ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՍԱՅՐ ԱԹՈՒ Ս. ԷԶՄԻԱԾԻՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

Հայրապետական այսու տնօրինութեամբ որոշում ենք:

- ա) Տարւոյս Մայիս 15-ից ազատել Գերշ. Տ. Գիւտ Արք. Նազգաշեանի Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակի պարտականութիւններին եւ կոչել հանգստեան:
- բ) Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ նշանակել Ֆրանսայի Հայոց Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Նորվան Արք. Զաքարեանին:

Սոյն տնօրինութիւնն ուժի մէջ է ստորագրման պահից:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Մայիս 11, 2009 թ.

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ

«ՏԷՐՍԻՄԻ ՇԱՐՔ ՄԸ ԳԻՒՂԵՐՈՒ, ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՆ»

«ՍԱՐՍԱՓԱՀԱՐ ԱՂԱԽՆԻՆ»

Հոռոմ կազմակերպուած իտալական թատերական փառատօնի ընթացքին, Teatro Tordinona-ի մէջ «Մարսափահար աղաւնին» թատերախաղին առաջին ներկայացումը տեղի ունեցած է 12 Մայիսին: Իտալացի լրագրող Ռաֆայէ Աուֆիէրոյի հեղինակած գործը ներկայացուած է Հրանդ Տինքի յիշատակին: Հոն ներկայացուած են հայոց պատմութեան կարեւոր դրուագները՝ քրիստոնէութիւնը ընդունելէն մինչեւ Յեղափոխութիւնը, մանրամասնելով Հրանդ Տինքի սպանութեան նախօրեակին Թուրքիոյ մէջ տիրող քաղաքական մթնոլորտը:

Տէրսիմցի գագա երաժիշտ Միքայէ Ասլան չրջանի երաժշտական ժառանգութիւնը շարունակողներէն է: Անոր երգացանկին մաս կը կազմեն մեծ թիւով Տէրսիմի հայկական մեղեդիներ եւ երգեր: Այժմ Թուրքիա կոչուող երկրին տարբեր վայրերուն մէջ ցանուցիր պահպանուած հայկական մշակութային մնացորդացին, եւ այդ շարքէն հրգերու հաւաքն ու պահպանումը կարեւոր են անտարակոյս: Այդ առումով, ինչպէս համչևնահայ Հիքմէթ Աքչիչէքի, այնպէս ալ տէրսիմցի Միքայէ Ասլանի կատարած աշխատանքը ուշադրութեան արժանի է: Վերջինս քանի մը տարիէ ի վեր իրագործել կը ջանայ ծրագիր մը՝ «Տէրսիմի հայկական ժողովրդական երգեր»: Քրտական «Թիրոժ» ամսագիրը հարցազրոյց մը հրատարակած է Մ. Ասլանի հետ, ուր ան կը խօսի այդ ծրագրի, նաեւ Տէրսիմի մէջ հայկական ներկայութեան տարբեր դրսեւորումներու մասին: Ստորեւ թարգմանաբար մաս մը այդ հարցազրոյցէն:

- Ճիշդ է, թէ տէրսիմցիներու լեզուին, մշակոյթին եւ սովորութիւններուն մէջ հայկական տարրեր կան:

- Մեր մօտ, օրինակի համար, կայ «կազան» բառը, զոր հայերէն կը նշանակէ Ամանոր (կազանդ): Հաւանաբար այդ բառը մեր լեզուին (իմա՝ գաղափարէն) հայերէնէն անցած է, եւ այդ տօնը մեր մօտ կը նշուի, ինչպէս հայերու մօտ: Երբեք չեմ մոռնար մեծ հայրս, երբ մօրս կ'ըսէր. «Աղջիկս, դուք այդ կազանդը կը տօնէք, լաւ է, սակայն զոնէ պահէ մի՛ բռնէք, այդ լրիւ հայկական է»: Կազանդին երախտները տունէ տուն շրջելով շաբար կը հաւաքեն, եւ ապա կը սկսի երկօրեայ պահք: Կայ նաեւ «մետաղ — մատաղ» բառը: Մենք մատաղ կ'ըսենք այն ճաշին, որ կը տրուի մահէ մը երեք օր վերջ: Ասոնց նման հայկական տասնեակ մշակութային աւանդութիւններ, բառեր անցած են մեր մշակոյթին, մեր լեզուին:

Ի հարկէ այս բոլորը մտածել կու տայ, թէ ի՞նչ ձևով եղած է այդ ազդեցութիւնը: Այս պարզ օրինակներէն ալ յայտնի կը դառնայ, թէ հայերու եւ մեր՝ գաղափարներու միջեւ առկայ է զգալի փոխազդեցութիւն: Ես 2000-ին Երեւան գացի եւ նման երեւոյթներու հանդիպեցայ, Հոն լսեցի բառեր, տեսայ սովորութիւններ, որոնք մեր մէջ ալ գործածելի են: Այցելեցի Արեւելագիտութեան հաստատութիւն, հետաքրքրուեցայ, թէ ի՞նչ կարծիք ունին Տէրսիմի եւ տէրսիմցիներու վերաբերեալ:

- Ինչպէ՞ս ծնունդ առաւ «Տէրսիմի հայկական ժողովրդական երգերը» ծրագրի գաղափարը:

- Մեր մօտ՝ Տէրսիմի մէջ, շարք մը գիւղերու, սրբավայրերու անունները հայերէն են: Օրինակ՝ Փիլուինք, Ախձունիք: Ասոնք ինծի շատ հետաքրքրեցին: Ժամանակի ընթացքին հանդիպեցայ նաեւ հայկական ծագումով տէրսիմցիներու: Բացի այդ, զգալի թիւով տէրսիմցի հայեր արտագաղթած եւ բնակութիւն հաստատած են Գերմանիա, անոնք դեռ կը տիրապետեն հայերէնին եւ հայոց մշակոյթին: Այս ամէնը զարգացուց Տէրսիմի հայկական ժողովրդական երգերը հաւաքելու գաղափարը: Այս ուղղութեամբ սկսանք հետազոտութիւններու, եւ գտանք շուրջ 80 մեղեդի: Այսուհետեւ Տէրսիմէն (նկատի ունիմ ոչ միայն

ներկայի Թունճէյին, այլ այն վայրերը ուր կը բնակին այեւիներն ու գրգռյալները) եւ մերձակայէն գտանք մօտ 80 երգ: Մեր աշխատանքը կը շարունակենք երեք տարիէ ի վեր: Անատուրի մէջ արեւմտեան երաժշտութիւնը առաջին անգամ սորված, մեղեդիները, երգերը հաւաքած, նօթագրած երաժիշտները հայեր եղած են: Օրինակ, Կոմիտասը, որ հայ երաժշտութեան ամենամեծ վարպետներէն է: Ես նոյնիսկ կ'ուզեմ հետեւեալ պնդումը ընել՝ անատուրական երաժշտութիւնը կոչուած երաժշտութեան կէսը յունական եւ հայկական է: Եթէ այս կէտը մոռնանք, կը նշանակէ, որ այդ ժողովուրդներու հանդէպ անարդար կը վարուինք:

- Տէրսիմը եւ տէրսիմցիները այդ անարդարութեան մէջ իրենց բաժինը ունի՞ն:

- Յաւաքի է, սակայն ներկայիս տէրսիմցիները եւ Տէրսիմի մտաւորականները ներառեալ եւ ես, իրենց հին հարեւաններու մասին շատ լուրջ տեղեկութիւն չունին, շատ չեն հետաքրքրուիր այդ վայրերով, լեզուներով, ինքնութիւններով, այդ աւերուած եկեղեցիներով, լքուած գերեզմաններով: Մինչդեռ, այս ամէնը կորած նշաններ են եւ կը սպասեն բացայայտման: Տէրսիմցիներուն շատերը համաշխարհային հարցերու մասին գաղափար կը յայտնեն, կը խօսին, կը պատմեն, բայց երբ կը հարցնես. «Լաւ, քու գիւղիդ անունը ինչո՞ւ այդպէս է, ո՞ր լեզուով է», կը լռէ, չե՛ս գիտեր ինչու համար, չի՛ մտածեր: Երբ հայերու մասին խօսք կը բացուի, անոնց միտքը կու գայ, ո՛չ թէ կոտորածները, աղէտները, այլ հայերու ոսկիները: Եստ ամօթալի վիճակ է: Հայ ժողովուրդի հանդէպ կատարուածին համար մենք ալ պէտք է հարցեր տանք մեր խղճին: Քիւրտ ժողովուրդն ալ այս հարցին մէջ մեղսակից է, ան դեռ չէ քննարկած Համիտիյէ գուճըներու կողմէ կատարուած դաժանութիւնները: Այդ աւարառուները այսօրուան սերունդներու պապերը չէ՞ն: Այս սերունդը ե՛րբ պէտք է պապերու ցեղասպան աւանդութեան հետ առերեսուի: Հայկական կոտորածի ժամանակ մեր պահած լուրթեան համար Սըյո Քըզը (շատ երեւոյթի՝ գագա աշուղ — Ումը.) ողբ մը ունի, ուր կ'ըսէ. «Այս հայկական գաղթի հանդէպ լուռ կը մնանք, կը մտածե՛նք արդ»

եօք, որ վաղը մեր վերջն ալ անոնցին նման կ'ըլլայ»: Ան այս խօսքը կ'ընէր 1938-էն առաջ (*):

- Ի՞նչ նպատակ ունի «Տէրսիմի հայկական ժողովրդական երգեր» ծրագիրը:

- Մենք կը փափաքինք այս ծրագիրը կեանքի կոչել մեր խիղճը քիչ մը հանգստացնելու, մենք մեզի հետ քիչ մը առերեսուելու համար: Այս տարածքներուն վրայ մնացած ժառանգութեան մէջ հայերուն դերը մեծ է: Պետութիւնը որքան ալ շրջանի գիւղերուն անունները փոխէ, միեւնոյնն է՝ մենք դարձեալ այդ գիւղերը հին անուններով կը կոչենք, եւ այդ անուններուն մեծ մասը հայերէն է: Մենք վրկան ենք այս յիշողութեան, անոնց գիւղերուն, սրբավայրերուն, աւերուած եկեղեցիներու պատերուն, գերեզմանաքարերուն, եւ հիմա ալ երգերուն վկան ենք: Եւ այս վկայութիւնը պէտք է ակնյայտ դարձնենք, աղաղակենք: Եթէ մենք կարենանք աղաղակել, կարելի է նոյնը ընեն ուրիշներ՝ Տրապիզոնի մէջ, էրզրումի մէջ:

- Իսկ Տէրսիմի մէջ ընդհանրապէս հայ չե՞մնացած:

- Ես կը կարծեմ, որ տէրսիմցի հայերուն մէկ մասը մնացած է Տէրսիմ եւ ընդունած այեւիութիւն՝ որպէսզի փրկուի: Այեւիութիւն ընդունելու հարցին մէջ նշանակութիւն ունեցած է նաեւ այն, որ հայերը գիրենք աւելի մօտ գգացած են այեւիներուն, քան սիւննիներուն: Սակայն նոյն բանն է, այեւի եղբր են, որպէսզի կարենան թաքնուիլ:

Թարգմանութիւն՝ Ռ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

(«Հանրապետական» - թիւ 5 / 2009)

(*): 1938-ին քեմալական Թուրքիան դաժանօրէն զսպեց Տէրսիմի քիւրտներու ապստամբութիւնը՝ կոտորելով եւ աքսորելով: Որոշ շրջանակներ այդ դէպքերը կ'որակեն որպէս Տէրսիմի ցեղասպանութիւն:

ՆՈՐ ՄԱՍՆԱՇԷՆՔԻ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

«Յիշատակարան, քաղաք Երեւան, 14 Մա-
յիսի, 2009 թուական: Մեսրոպ Մաշտոցի
անուան Մատենադարանի, իրրեւ գիտական
կեդրոնի Հիմնադրման 50-րդ տարեդարձին,
հանդիսապետութեամբ Հայաստանի Հանրա-
պետութեան նախագահ Սերժ Սարգսեանի
և օրհնութեամբ Ամենայն Հայոց Կաթողի-
կոս Գարեգին Բ.-ի, տեղի ունեցաւ Մատենա-
դարանի գիտական նոր մասնաշէնքի Հիմ-
նարկէքը: Գլխաւոր ճարտարապետ Արթուր
Մէսչեան, աջակցութեամբ բարերար Ալբրէյ
Համբարձումեանի, յանուն Հայագիտութեան
նոր սերունդների կայացման և Հայ մշակոյ-
թի համամարդկային արժէքների հանրահրո-
շակման» գրուած էր մագաղաթի այն կտորին
վրայ, զոր ոսկեգոյն պարկուճով ամփոփուե-
ցաւ նորակառոյց շէնքի հիմերուն մէջ:

Հայոց միջնադարեան աւանդութեան հա-
մաձայն, ճարտարապետական կառոյցներու
հիմերուն մէջ գետեղուած է մետաղեայ պար-
կուճի մէջ գրուած մագաղաթեայ յիշատակա-
րան մը, սերունդներուն փոխանցելով կառույ-
ցի ժամանակը շէնքի, ճարտարապետի և
պատուիրատուի մասին տուեալներ: Երեւանի
«Մեսրոպ Մաշտոց» Մատենադարանի նոր
մասնաշէնքի հիմնարկէքի արարողութեան
մասնակցողները ականատես եղան այդ աւան-
դութեան գործադրութեան:

Նոր կառույցը իր ներքին տարածքով մօտա-
ւորապէս քառապատիկ անգամ պիտի գերա-
զանցէ հիմնական շէնքը, զոր կը նախատեսուի
վերածել ցուցասրահներու: Այս կերպով պիտի
աւելնան նաեւ ցուցանմոյշներու ներկայաց-
ման յատկացուած բաժինները: Բացի շինարար-
ական արժէքէն՝ աւելի քան 20 միլիոն տոլար,
անհրաժեշտ պիտի ըլլայ ստեղծել ճարտարա-
պետական ենթակառոյցներ, ներածել յատուկ
սարքաւորումներ: Ըստ գլխաւոր ճարտարա-
պետին, շէնքը գուտ կաղապար է, պէտք է ձե-
ռագրերու համար յատուկ պայմաններ ապա-
հովել:

Մոսկուհայ յայտնի գործարար Ս. Համ-
բարձումեան, Մատենադարանը վերակերտե-
լու կոչին անմիջապէս արձագանգող բարերար-
ըր եղած է: Կը նախատեսուի շինարարութիւնը
աւարտին հասցնել 2011-ի աշնան: Նոր շէնքին
մէջ Մատենադարանը պիտի կարենայ լիարժէք

ՀՈԳԵՐԱՆԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

ՁԱԽԼԻԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Երկար ժամանակէ ի վեր ծանօթ է - սկըս-
եալ՝ Պղատոնէն, ժան-Սեպասթիէն Պախէն,
Փասքայէն, Այնշթայնէն, Նափոյէտնէն, Պիս-
մարքէն, դեռ նոյնիսկ մեր շրջանին աւելի մօ-
տիկ հռչակաւոր թէնիսի աստղ Ճոն Մաք Էն-
րոյէն - թէ ձախլիկներու մօտ, մնացեալներէն
աւելի ձախաւերութիւն գոյութիւն չունի: Նը-
շանաւոր ձախլիկ անձերու ցանկը շատ երկայն
է: Այսուհանդերձ, ձախլիկներու նկատմամբ,
աջաձեռնեայ (droitier) գերիշխող դասակարգի
կողմէ ցցուած մեծ ու փոքր արգելքները շա-
տերու ծանօթ են: Ոմանք նոյնիսկ այս երեւոյ-
թը կ'անուանեն «ազգային գայթակղութիւն»:

Ձախլիկութիւնը ի ծնէ՞ է: Որո՞նք են որո-
շիչ գործօն ազդակները: Երեւոյթը ժառանգա-
կան բնոյթ ունի՞, թէ՞ ոչ: Ի՞նչ տոկոս կը ներ-
կայացնէ ի ծնէ ձախլիկներու համեմատու-
թիւնը: Հակառակ բոլոր այս բանաւոր հար-
ցականներուն, պէտք է խոստովանիլ թէ գի-
տութիւնը քիչ մը ձախաւեր դիրք ունի այս
նիւթին նկատմամբ: Պատճառը այն է, որ
աջաձեռնեայ աշխարհը անցեալին կարեւոր
ճնշում բանեցուցած է ձախլիկներու վրայ,
այսպիսով ստեղծելով բնդղիմաղիւր ձախլի-
կներու որոշ սերունդ մը: Իսկ արդի սերունդը
յաջողած ըլլալով շրջի հասանքը, ձախլիկները
ձգելով իրենց բնականոն ապրելակերպին մէջ,
պատճառ դարձած է որ ներկայիս ձախլիկնե-
րու յստակ համեմատութիւնը բոլորովին անո-
րոշ ըլլայ: Մօտաւոր գնահատականը 3-13 %
միջեւ կը տարուբերի, վերջին թիւին տալով
առաւել հաւանականութիւն:

Բրիտանացի հնախոյզներու խումբ մը հե-
տաքրքրական գաղափարը յղացած է պեղում-
ներու ձեռնարկելու, անցեալին ձախլիկներու
գոյութեան պրպտումին ուղղութեամբ: Այս
նպատակաւ, անոնք միջնադարեան գիւ-
ղաքաղաքի մը գերեզմանատան 80 կմախք-
ները հողէն հանած են և ոսկորներու կազմու-
թիւնը մէկ առ մէկ քննութեան ենթարկած:
Այս կմախքները Փ.Ա. դարու անգրագէտ գիւ-
ղացի դասակարգի մը կը վերագրուէին: Մա-
կայի ինչպէս պարտադրել կմախքներուն, բա-
ցայայտել նշանները իրենց նախասիրած ձեռքի
գործածութեան: Պրպտողները պարզապէս
ճշգրիտ կերպով չափած են թեւերու գլխաւոր
ոսկորներուն երկայնութիւնը: Որովհետեւ այ-
սօր բժշկութեան ծանօթ է, որ վերի անդամ-
ներէն մէկուն աւելի յաճախ գործածութիւնը,
մանկութեան, և արբունքի շրջաններուն
պատճառ կ'ըլլայ ոսկորներուն աւելի արագ
աճման, զանոնք վերածելով աւելի հաստ և
աւելի երկայն ոսկորներու, քան միւսները: Ու-
սումնասիրուած 80 անձերէն 13-ին մօտ բա-
տուղուած է որ ձախ թեւը աջն աւելի երկայն
է, իսկ 84-ին մօտ հակառակը տեսնուած է:
Երեք գիւղացի հաւասար երկայնութեամբ թե-
ւեր ունէին: Ինչպէս կը տեսնուի, հեռաւոր

այս շրջանին 15 տոկոսով ձախլիկ գոյութիւն
ունեցած է: Թիւ մը որու կը հանդիպինք արդի
կարգ մը վիճակագրական տուեալներու մէջ:
Հակառակ ութսուն անձերու ներկայացուցչա-
կան սկար նմոյշին, ըստ հնախոյզներու, ինչ-
պէս նաեւ ընկերարաններու կարծիքին, շատ
հաւանական կը նկատուի որ ընկերամշակու-
թային ճնշումը այդ շրջանին նուազ ազդեցիկ
էր անգրագէտ դասակարգին մէջ քան ի դա-
րուն: Այս ճնշումին պատմական բացատրու-
թիւնը կրօնական հիմքեր ունի: Անիծեալները
Աստուծոյ ձախը, իսկ ընտրեալները աջակողմ-
եան տեղը կը գրաւէին: Քրիստոնեաներս աջ
ձեռքով է որ կը խաչակնքենք: Եւան մեղքի
խնձորը ձախ ձեռքով է որ բրցուցած էր:

Լեզուն ալ իր վիկայութիւնը կը բերէ ի նը-
պաստ աջաձեռնեայ դասակարգին: Լատինե-
րէնի մէջ ձախ բառը (senestra) չարագուշակի
իմաստ ունի: Անգլերէնի մէջ ձախի համարժէք
left բառը նոյն ատեն լքուածի իմաստը կը կրէ,
իսկ գերմաներէնի links-ը՝ ծռած, խեղաթիւր-
ւած ալ կը նշանակէ: Հայերէնի մէջ ձախ բառը
ծնունդ կու տայ ձախաւերի:

Աջ ձեռքին առանձնաշնորհեալ դիրքը
միայն Եւրոպայի ալ յատուկ չէ: Իսլամներու
համար ձախ ձեռքը սատանայի ձեռքն է: Յատ-
կանշական երեւոյթ է նաեւ արարական եր-
կիրներու աջն ղէպի ձախ գրելու եղանակը:

Յամենայն դէպս, ձախլիկներու համեմա-
տութեան սահմանները յայտնի են. անցեալի
մէջ 15 առ հարիւրի փոխարէն ներկայիս ըստ
նախածննդեան պատկերահանումներու ար-
դիւնքներուն, սաղմերու 5 տոկոսը իր ձախ
լիթամատը կը ծծէ, ինչ որ ապագային նոյն
ուղղութեամբ շեշտուելով ձախլիկութեան կա-
ռաջնորդէ:

Եթէ այս վաղահաս ընտրութեան պատ-
ճառները անծանօթ են, այսուհանդերձ ծանօթ
է որ ձախլիկի մը ուղեղին գործունէութեան
մէջ պաշտօններու բաժանումը նոյնը չէ, բազ-
դատած աջաձեռնեայի ուղեղին: Կարգ մը
գիտնականներ կը կարծեն, թէ կողմնորոշու-
մը ծինային (genétique) բնոյթ ունի և կը բնո-
րոշէ ուղեղին կողմնակիւթեան կամ համա-
չափութեան աստիճանը:

Այս ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած
են նաեւ թէ պէտք է գանազանել ձախլիկներն
ալ իրենց միջեւ: Ոմանք ուղղակի հակադարձ
հայելի են աջաձեռնեայ անձերու և որոնց աջ
կիսուղեղը կը տիրապետէ ձախ ձեռքին: Կայ
ձախլիկներու դասակարգ մը, որոնք աւելի
համաչափ են, թէպէտ ձախ ձեռքի առաւելա-
կշիռ հանգամանքով, բայց աջաձեռնեայի մը
աջ ձեռքէն նուազ գործօն: Ուրիշ խօսքով՝ այս
վերջինները աւելի ճարտարօրէն կը գործածեն
իրենց աջ ձեռքը, քան աջաձեռնեաները իրենց
ձախ ձեռքերը: Հաւանաբար գոյութիւն ունին
աջաձեռնեայ այսպիսի անձեր, որոնք կարող են
իրենց ձախ ձեռքը աւելի դիւրութեամբ գոր-
ծածելու, քան սովորական աջաձեռնեաները:

գործունէութիւն ծաւալել, և գիտաշխատող-
ներ աւելի յարմարաւէտ պայմաններ պիտի
ունենան:

ՈՍՏԷ ՈՍՏ

Վրաստանի մէջ դործող հայկական վարժարաններու մէջ կը նախատեսուի դասաւանդել լրացուցիչ հայագիտական առարկայ՝ Հայոց Եկեղեցւոյ պատմութիւն:

Գպրոցներու տնօրէնութեան համաձայնութիւնը ստանալէ վերջ առաջարկը Հայաստանի կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութեան ներկայացուցած է Վրաստանի Հայ Եկեղեցւոյ իշխանութիւնը: 150 հայկական դպրոցներ, որոնց 8-ը Թիֆլիս, կը գործեն Վրաստանի մէջ, ունենալով մօտաւորապէս 20.000 աշակերտ:

Այս հարցին մէջ նախարարութիւնը պիտի աջակցի անհրաժեշտ դասագիրքերը տրամադրելով, ինչպէս նաեւ ուսուցիչներու վերապատրաստումը կազմակերպելով: Նախարարութիւնը արդէն կ'ապահովէ վրացահայ դպրոցներու հայոց լեզուի եւ գրականութեան դասագիրքերու եւ դպրոցական կահոյքի կարիքը:

Սոֆիայի մէջ 17 Մայիսին մահկանացուն կնքած է պուլկարահայ յայտնի գրող Սեւտա Սեւան (Ֆրանսուզի Թախէճեան), որ օտարագիր հայ արդի գրականութեան կարեւոր ներկայացուցիչներէն մէկը կը համարուէր: Պուրկարերէն գրուած «Ռոտոսթօ, Ռոտոսթօ», «Պալքաններու մէջ տեղ մը» վէպերը թարգմանուած են հայերէնի:

Սեւտա Սեւան ծնած էր 1945-ին՝ Պուլկարի: Եղած է Պուլկարիոյ Գրողներու Միութեան անդամ: 1993-ին նշանակուած էր Սոֆիայի մօտ Հայաստանի Հանրապետութեան պատուակալ հիւպատոս, իսկ 1999-էն 2005 նոյն երկրի մէջ Հայաստանի արտակարգ եւ լիազօր դեսպան էր:

Ռուսմանիոյ Գրողներու Միութիւնը լոյս ընծայած է հայ արդի արձակի ծաղկաքաղը, ուր տեղ գտած են ժամանակակից 12 հայ հեղինակներու գործերը: Հրատարակութիւնը արդիւնքն է Հայաստանի եւ Ռուսմանիոյ գրողներու միութիւններու համագործակցութեան, որուն աջակցած է Ռուսմանիոյ Հայոց Միութիւնը եւ Հայաստանի դեսպանութիւնը:

Փոխարարձաբար Հայաստանի մէջ պիտի հրատարակուի ուսմէն գրողներու ծաղկաքաղը:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հրատարակչատան բաժինը վերահրատարակած է 1908-ին տպագրուած յայտնի հայագէտ Երուանդ Տէր-Մինասեանի «Հայոց Եկեղեցու յարաբերութիւնները Ասորոց եկեղեցիների հետ» արժէքաւոր աշխատութիւնը:

Երուանդ Տէր-Մինասեանի գործերը մասնաւորաբար կը վերաբերին հայ-ասորական եկեղեցական յարաբերութիւններուն, Ընդհանրական Եկեղեցւոյ պատմութեան, Արեւելքի եւ հայոց մէջ տարածուած քրիստոնէական աղանդներու ծագման, Ե. - Է. դարերուն Հայ Եկեղեցւոյ դաւանաբանական դիրքորոշման, զանազան եկեղեցական մատենագիրներու գործերու քննութեան:

Սպիտակ Ռուսիոյ մայրաքաղաք Միւսքի մէջ բացուած է առաջին հայկական կիրակնօրեայ դպրոցը, այժմ 100 աշակերտով: Հոն կը դասաւանդուի մայրենի լեզու եւ գրականութիւն, պատմական հայրենի մշակոյթ եւ ականդութիւններ:

«Ճակատագիրը տարբեր պատճառներով մեզի այս երկիրը նետել է, եւ եթէ այստեղ հայոց լեզուն մեզի յինարան չդառնայ, եթէ մայրենի լեզուն մեզի չպարեցնէ, ալ ի՞նչ հայ ենք մենք» կ'ըսէ Թուրք Բարոյիան՝ հայկական կիրակնօրեայ վարժարանի տնօրէնը:

Սոչիի (Ռուսաստան) Նոր Լոյս ակադեմի մէջ 9 Մայիսին, յաղթանակի 84-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւններուն ընթացքին հանդիսաւոր բացումը կատարուած է Մեսրոպ Մաշտոցի յուշարձանին:

Տեղական մամուլը՝ «Հայ ժողովուրդը բազում դաժան փորձութիւններու մէջէն անցած է: Անոր յաղթանակը մարմին առած է յուշարձանի միջոցով՝ իրբեւ, իր մշակոյթի եւ լեզուի պահպանութեան խորհրդանիշ» գրելով արձագանգած է:

Հայկական բժշկական համաշխարհային 10-րդ համագումարը 1-էն 4 Յունիսին տեղի պիտի ունենայ Նիւ Եորք: Հայ բժիշկներու միջազգային յանձնախումբին կողմէ 4 տարին անգամ մը կազմակերպուող հաւաքին 1992-էն ի վեր կը մասնակցին նաեւ Հայաստանի եւ Արցախի ներկայացուցիչները: Իսկ Հայաստանի առողջապահութեան նախարարութիւնը 2003-էն աստին կը գումարէ Հայ Բժիշկներու համաշխարհային գիտաժողով, որուն հերթական յանդերձը՝ 2011-ին:

Առողջապահութեան ոլորտին մէջ սփուռքի հետ համագործակցութիւնը վաղուց գոյութիւն ունեցած է, բայց ան ամրապնդուած եւ զարգացած է անկախութենէն վերջ: Ըստ նախարարութեան պատասխանատուներուն ըսփուռքի կազմակերպութիւններու, բարերարներու օժանդակութեամբ Հայաստանի մէջ բազմաթիւ ծրագիրներ իրականացուած են: Իսկ վերջին տարիներուն անհրաժեշտութիւն կը զգացուի բարեգործական ծրագիրներէն անցնիլ զարգացման ծրագիրներու, մասնաւորաբար Հայաստանի բժիշկներու վերապատրաստման ուղղուած ծրագիրներու:

«Մեսրոպ Մաշտոց» Մատենադարանի մէջ պահուող շուրջ 600 ձեռագիր արդէն թուայնացած է: Ըստ հաստատութեան տնօրէն Հրաչիայ Թամրազեանի ձեռագրերու թուայնացումը երկարատեւ աշխատանք է, որ արագօրէն կ'իրականացուի եւ որուն զուգահեռ նաեւ անոնց նկարագրութիւնը: Նախատեսուած է թուայնացման եւ նկարագրութեան վերաբերեալ աշխատանքը աւարտել միաժամանակ, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ ամբողջական տուեալներով մուտք գործել համացանց:

Հունգարիոյ մէջ հայոց ներկայութիւնը սկսած է Ժ.-ԺԱ. դարերէն: Այդ շրջաններուն հայաշատ եղած է յատկապէս Թրանսիլվանիոյ գաւառը, որ մինչեւ 1918 եղած է Հունգարիոյ, ապա Ռուսմանիոյ սահմաններուն մէջ: Անիէն դաղթող հայեր Թրանսիլվանիոյ տարածքին վրայ հիմնած են 4 քաղաք:

Այժմ Հունգարիոյ հայ բնակիչներու թիւը կը հասնի 6000-ի, որոնց կէսէն աւելին ունի երկրի քաղաքացիութիւն, եւ մօտ երկու երրորդը հաստատուած է Պուտափէշտ եւ շրջակայքը: Հունգարիոյ կառավարութիւնը, մեծամասնութեամբ Հայաստանէն արտագաղթած հայերու կազմած համայնքին, այլ 13 հաւաքականութեան հետ, տուած է ազգային փոքրամասնութեան իրաւունք: Համայնքի դեկավար կազմակերպութիւնը, նպատակ ունենալով պահպանել հայոց լեզուն եւ մշակոյթը, կը հովանաւորէ հայերէնի կիրակնօրեայ դասաւանդութիւններ, եւ կը հրատարակէ «Արարատ» հայերէն-հունգարերէն պարբերաթիւթը:

ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Ֆրանսայի Թեմի Դիւանը կը հաղորդէ.-

Թեմի հոգեւորականաց դասուն երկրորդ համագումարը տեղի ունեցաւ 15 Մայիսին, Նիս, նախագահութեամբ Թեմակալ Առաջնորդ Գեորգ Տ. Նորվան Արք. Զաքարեանի: Օրակարգի վրայ էին երկու հիմնական հարցեր՝ ա) քահանան եւ խորհրդակատարութիւնները, բ) երիտասարդներու ներգրաւումը եկեղեցական կեանքէն ներս: Քննարկումներ կատարուեցան այս հարցերուն շուրջ եւ ստեղծուեցաւ յանձնախումբ մը (Տ. Տիրայր Քհնյ. Գրլընեան, Տ. Վաչէ Քհնյ. Հայրապետեան եւ Տ. Արշէն Քհնյ. Մովսիսեան), որուն նպատակը պիտի ըլլայ միատեսակութիւն եւ կանոնաւորութիւն բերել թեմական համայնքներէ ներս կատարուած ծիսական արարողութիւններու մէջ:

Իսկ յանդերձ օրը, 16 Մայիսին, գումարուեցաւ Ընդհանուր Թեմական տարեկան ժողովը՝ Պարսամեան համալիրի սրահին մէջ: Տարաբնոյթ գանազան հարցերու կարգին քննարկուեցան թեմական կանոնագրութեան մէջ որոշ փոփոխութիւններ կատարելու եւ ծուխերու կողմէ թեմական անդամավճար հաստատելու առաջարկներ:

BALLET

Hommage à Alan Hovhaness (1911-2000)

La ville d'Arlington (Virginie, U.S.A.) a honoré son plus illustre fils en proclamant le 17 mai « jour d'Alan Hovhaness ».

Le Comité de commémoration a dévoilé le 20 mai un monument en hommage au compositeur dans le centre de la ville. Officiels et personnalités ont assisté à cet événement, point central de plusieurs autres qui ont débuté le 5 octobre 2008 par un concert à la Fondation Culturelle arménienne.

Une course « Tous les hommes sont frères » d'après le titre de la 11e Symphonie d'Alan Hovhaness, commencée le 2 mai au Mont Monadnock (New Hampshire) s'est terminée le 14 mai devant la maison habitée par le compositeur à Arlington dans son enfance.

Le 17 mai un concert gratuit a été donné à l'Hotel de Ville. L'orchestre était dirigé par le Dr Pasquale Tassone et les pianistes Martin Berkofsky et Ani Hovsepian y ont participé avec beaucoup de talent.

Alan Hovhaness grandit à Arlington, y fréquenta l'école primaire et le lycée où il composa déjà 2 opérettes et d'autres œuvres. Plus tard il écrivit 67 symphonies et des centaines d'autres compositions. En octobre 1991 le Carnegie Hall avait célébré son 80e anniversaire en présence de musiciens, compositeurs, chers d'orchestre et artistes du monde entier, venus rendre hommage au compositeur.

On peut déjà prédire que les célébrations se poursuivront avec éclat jusqu'en 2011, centenaire de la naissance du musicien.

MUSIQUE

A Yerevan le groupe britannique légendaire **Jethro Tull** s'est produit le 22 mai, il a été suivi par les **Gipsy Kings** le 30 mai.

A Paris **Anouch High Soul** va donner un concert au Satellit Café, 44, rue de la Folie-Méricourt 75011 Paris, le vendredi 19 juin à 21 h, une bonne occasion pour aller écouter cette très belle voix et ses voyages en terres métisses.

ART

Biennale de Venise

Rendez-vous des artistes arméniens à la 53e Biennale de Venise (7 juin au 22 novembre) phare de l'art contemporain mondial : cinq artistes de diaspora appartenant au groupe **Underconstruction** vont y présenter leurs œuvres ensemble : **Christopher Atamian, Emily Artinian, Archi Galentz, Silvina Der-Meguerditchian** et **Achot Achot**.

Gayané Khatchadourian (1942-2009) cette grande artiste arménienne de Géorgie qui va y représenter l'art contemporain arménien vient de s'éteindre chez elle à Tbilissi.

AGENDA

Paris – Ile-de-France

Expositions

• **Du 3 juin au 30 septembre** – Jansem – Paysages 1933-2009 peintures et dessins (fermé en août) Vernissage mercredi 3 juin de 17 à 23 h à l'occasion de la Nocturne Rive Droite- Galerie Matignon – 18 avenue Matignon 75008 Paris- tél 01 42 66 60 32.

Concerts

• **Mercredi 10 juin**, 20h30 – Trio Dilkash – Entre l'Anatolie et le Caucase – Péniche Anako – Bassin de la Villette face au 61 Quai de Seine 75019 Paris- tél 01 42 06 74 26.

• **Dimanche 14 juin**, 17 h – Concert de la Chorale Daron – Eglise St Joseph de Clamart 145 avenue Victor Hugo.

• **Vendredi 19 juin**, 20h30 – Massis interprète des chansons arméniennes et italiennes accompagné au violoncelle de Chahan Dinanian. Péniche Anako (voir 10 juin).

• **Vendredi 26 juin, dimanche 28 juin et vendredi 3 juillet** à 20h30 – IRIS Torossian (harpe) et Karen Khochafian (violon) Musiques française et arménienne – programme du CD Aurore – La Sainte Chapelle – bd du Palais 75001 Paris

Cinéma

• **Vendredi 12 juin** – film documentaire Missak Manouchian, *Les Arméniens dans la Résistance en France* de Arto Pehlivanian – UGAB Centre culturel Alex Manouguian – 118 rue de Courcelles – 75017 Paris.

Tournoi d'échecs

• **Dimanche 7 juin**, 14h – 2e tournoi d'échecs de Tarkmantchatz pour les enfants de 7 à 16 ans- à l'École Tarkmantchatz 19-27 sentier des Epinettes 92130 Issy-les-Moulineaux. Avec le concours du cercle d'échecs d'Issy et le soutien du Comité des échecs des Hauts de Seine – participation gratuite – inscription obligatoire.

• **24 et 25 juin**. Rencontre exceptionnelle d'échecs entre l'équipe championne olympique d'Arménie et l'équipe de France.

Fête champêtre

• **Dimanche 5 juillet** – de midi à la tombée de la nuit fête organisée par la JAF sous le patronage de la municipalité de Clamart. Salle des Fêtes et stade Hunebelle – Place Hunebelle (près de la Mairie) à Clamart.

Orchestre Yeram, animations et jeux pour enfants, concours de tavlou et de pétanque, orchestre traditionnel et danses arméniennes avec les ensembles Ani et Nor Alik de la JAF.

Bar, spécialités arméniennes, restaurant couvert en cas de pluie. Infos 06 72 03 41 30 – bus 190 (mairie d'Issy) et 189 (Corentin celton) arrêt stade Hunebelle.

Bretagne

Cinéma – Festival

• **Du 22 au 29 août** – 32e festival de cinéma de Douarnenez- peuples du Caucase- Plus de 50 fictions et documentaires dont Paradjanov, Péléchian, Khachatryan, Avédikian – Contact 02 98 92 09 21 – www.festival-douarnenez.com

Région lyonnaise

Exposition

• **Du 5 juin au 20 septembre** – Reza – Destins croisés – carnets d'un reporter photographe- Inauguration le 4 juin à 18h30- Centre du patrimoine arménien – 14 rue Louis Gallet 26000 Valence – ouvert du mardi au dimanche de 14h à 18h30.

Concert

• **14 juin**, 17 h – concert unique pour la construction de l'orgue de Gumri – église Notre-Dame de Valence – 43 rue Berthelot- Nariné Simonian et Saténik Shahazizian organistes et concertistes, Levon Chatikyan doudoukiste, musique arménienne spirituelle de M. Yegmalian en première mondiale plus Bach, Buxtehude, Vivaldi, Komitas, Mendelssohn. Entrée 12€T. Réduit 6€ Infos et rés. 04 75 43 13 32

Bordeaux

Exposition

• **Du 6 mai au 10 juin** – Forêt – Peintures de Guillaume Toumian – Installation de Vincent Roumagnac – AEM Architecture et Ecologie Melées – 86 cours Victor Hugo 33000 Bordeaux – Vernissage mercredi 6 mai à partir de 18h – à partir du 7 mai sur RDV 0610120052

Marseille- PACA

Exposition

• **Du 26 mai au 27 juin** – Guillaume Toumanian – Peintures récentes et papiers- Galerie Sordini – 51 rue Sainte – 13001 Marseille – Du mardi au samedi 14h30-19h et sur RV – Tél/Fax 04 91 55 59 99

Fête champêtre de l'Abris's Club de Toulon

• **Samedi 20 juin** à partir de 11 heures – Château de la Voulte- 83220 Le Pradet chez Chantal Nicolas. Entrée 5 €, gratuit pour les enfants de moins de 12 ans. Musiques arméniennes et internationales par Dadou Manoukian. Invité Farid Boudjellal qui signera son album BD Mémé d'Arménie. Bénéfice de la journée versé au Fonds Arménien de France

Suisse

• **Mardi 9 juin**, 19h30- **mercredi 17 juin**, 19h30 – **samedi 20 juin**, 19h30 Le Bal masqué de Verdi au Stadttheater de Berne – la soprano Lianna Haroutounian dans le rôle d'Amelia – Nâgeligasse 1a- Berne 7 téléphone +41 531° 329 52 52

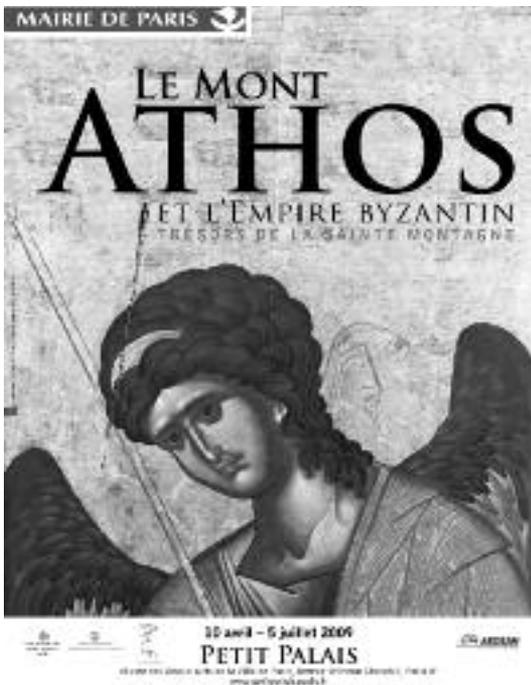
DEJA PARUS

Le Lotus Bleu de Tintin traduit en Arménien occidental, par N. Topalian et V. Sirapian. Prix public 12€ – Editions Sigest.29 rue Etienne Dolet 94140 Alfortville. Tél. 01 43 96 05 99.

Mémoires du génocide arménien – de Vahram et Janine Altounian- Héritage traumatique et travail analytique avec la contribution de Krikor Beledian, Jean-François Chiantaretto – Manuela Fraire-Yolanda Gampel-René Kaës – Régine Waintrater – PUF

Le Mont Athos et l'Empire byzantin Trésors de la Sainte Montagne

Le Musée du Petit Palais accueille jusqu'au 5 juillet 2009 une exposition tant exceptionnelle que remarquable qui présente un ensemble de trésors admirables de l'art byzantin du IXe au XVIIIe siècle, environ deux cents pièces dont les moines du Mont Athos

sont les détenteurs. Elles n'ont pour la plupart jamais quitté la Sainte Montagne et leur sorti de Grèce est un événement extraordinaire dont il faut souligner l'importance.

Ces œuvres proviennent des églises et des bâtiments monastiques de ce haut lieu de la spiritualité qui conserve les précieuses richesses héritées des empereurs de Byzance, de personnages de rang élevé ou simplement produits au sein de la vie monastique. Elles nous permettent d'apprécier la grande qualité artistique d'un art sacré très raffiné : des icônes de dévotion dont Saint Démétrios et Saint Georges, attribués à Manuel Pansélinos, artiste majeur de Byzance, plus loin, les visages émouvants de Saint Georges et l'Archange Gabriel, de précieux manuscrits et évangiles enluminés comme le *Psautier* Pantocrator daté du IXe siècle, du mobilier dont deux lutrins sculptés et des objets liturgiques, certains en ivoire ou en stéatite, la Crucifixion du monastère de Dionysiou, le calice venu du monastère de Vatopédi, des tissus, ce voile magnifiquement brodé du XIVe siècle, des vêtements, des reliquaires, des ornements, camées, reliquaires, bijoux somptueux. Sont également exposés des revêtements d'orfèvrerie, des décors de fresques et des mosaïques, des chrysobulles (ordonnances impériales revêtues d'un cachet d'or).

Quelques-unes des merveilles de l'art byzantin à son apogée que l'on peut admirer. C'est dire le caractère rare de cette manifestation qu'il faut découvrir absolument puisque nous est offerte l'occasion unique de contempler ces chefs-d'œuvre de l'une des plus importantes collections d'art chrétien au monde. Cette exposition nous permet aussi de comprendre, à travers ces échanges, les relations du Mont Athos avec les empereurs de Byzance et le rôle et la place de ce puissant empire jusqu'à sa chute. Les moines du Mont Athos feront preuve d'une certaine habileté diplomatique face aux Ottomans afin de continuer la vie monastique. La Sainte Montagne

devient dès le début du XVe siècle le lieu où se réfugie l'orthodoxie. La production artistique se poursuit comme en témoignent la bouleversante Piéta du second quart du XVIe siècle ou le majestueux prophète Ezéchiel, fragment de fresque provenant du monastère du Pantocrator de cette même période, tous deux montrés dans l'exposition

Cette *Montagne magique*, pour reprendre le titre du roman de Thomas Mann, a la forme d'une péninsule entourée par la mer Egée. Depuis les temps reculés du haut Moyen Âge, des moines orthodoxes se sont retirés dans les monastères pour vouer leur existence à la prière et à la méditation dans ce site d'une beauté inouïe. Les vingt monastères bénéficient encore aujourd'hui d'un statut particulier qui date de l'Empire byzantin, maintenu par l'État grec dont la caractéristique la plus singulière est l'interdiction d'accès aux femmes et les conditions drastiques d'admission réservées aux hommes.

L'exposition propose un parcours chronologique en rappelant par des pièces archéologiques que le Mont Athos était un site connu et habité depuis l'Antiquité qui figurait même dans la mythologie grecque. Après un déclin, la presqu'île revit avec l'arrivée des moines orthodoxes dont saint Athanase au Xe siècle qui donnera à l'Athos le modèle de vie monastique. Les religieux bâtissent les premiers monastères dès le IXe siècle et entretiennent avec les empereurs byzantins des échanges fructueux qui favorisent le développement du Mont Athos jusqu'à la chute de Byzance. Le Mont Athos a maintenu une existence dont la forte identité s'est imposée dans le

monde chrétien à travers tous les aléas de l'histoire. Cette magnifique exposition, à ne manquer à aucun prix, nous en donne la preuve irréfutable.

Marguerite Haladjian ◀

À voir, à la suite de la visite, la présentation de la collection permanente d'icônes du Petit Palais, un ensemble à découvrir. Musée du Petit Palais, Avenue Winston Churchill 75008 Paris.

Tous les jours de 10h à 18h, sauf les lundis et jours fériés. Nocturne les jeudis jusqu'à 20h. Catalogue 49 euros, Paris-musées, éditeur.

LÉGENDES D'ARMÉNIE

La dispute de l'Ararat et de l'Arakadz

Il y a fort longtemps, Dieu avait créé la Terre et il admirait son œuvre, vérifiant si tout était en ordre et si l'harmonie régnait comme il l'avait prévu : les pays, les montagnes, les mers et les océans, les fleuves... Et, en effet, les montagnes se dressaient fièrement vers le ciel, les flots animaient continuellement les océans de marée en marée, les fleuves et les rivières coulaient, rapides ou tranquilles. Regardant vers l'Arménie, il se rendit compte que quelque chose d'insolite se passait. Il se rapprocha et fut saisi de stupeur ! L'Ararat et l'Arakadz, ses deux montagnes préférées en ce pays, pour lesquelles il avait donné tout son amour et tous ses soins, se disputaient âprement.

– *Vois, moi je suis la plus belle, toute recouverte de neige !* disait l'Ararat avec grandeur.

– *Non, moi je suis plus belle que toi,* disait l'Arakadz, *car mes couleurs ne cessent de changer tout au long de la journée, au gré du vent, du soleil et des nuages.*

– *Moi, j'ai un double à la fois proche et lointain,* poursuivait l'Ararat

– *Et moi, quatre sommets me couronnent,* répondait encore l'Arakadz.

Et les deux montagnes continuaient à discuter et se disputer sur leur beauté. Entendant cela, Dieu réfléchit quelques instants puis intervint, furieux :

– *Écoutez-moi toutes les deux, gronda-t-il, n'avez-vous pas honte de vous quereller de la sorte alors que je vous ai faites magnifiques toutes les deux ? Cette dispute mérite un châtiement !*

Et se tournant vers l'Ararat, il lui dit :

– *Toi, Ararat, si fière, si hautaine, jamais aucun homme ne t'atteindra, et toi Arakadz, qui as tant d'orgueil, tu pleureras éternellement.*

Depuis ce jour, aucun homme (ou presque) n'a réussi à poser le pied sur le sommet de l'Ararat, et l'Arakadz emplît de ses larmes le creux de ses quatre flancs, si bien qu'un lac s'y est formé.

Passant, voyageur, ami, si tu as la chance de contempler ces deux montagnes, pense à cette histoire.

Anahid Samikyan

DISPARITION

Notre ami **Garabed MESSIKIAN**, dit Gara, membre actif de la JAF et de l'UCFAF de la région marseillaise, nous a quittés, après un long combat contre la maladie.

Nombreux étaient ses amis autour de sa famille, le Lundi 18 mai, pour son inhumation au cimetière de Septèmes-les-Vallons.

Que Suzanne son épouse, ses filles, ses gendres et ses petits-enfants, ainsi que l'ensemble de sa famille dont notre ami Serge Perikian, soient assurés de tout notre soutien et de notre amitié fraternelle en cette douloureuse circonstance.

UCFAF MARSEILLE PACA

L'Union Culturelle Française des Arméniens de France vient de perdre en la personne de Garabed Messikian un membre dévoué. Elle présente à son épouse, à sa famille ainsi qu'à ses amis ses très sincères condoléances.

Achkar adresse toute sa sympathie à la famille et aux amis de Garabed Missakian.

EXPOSITION

Janssem – Paysages 1933-2009

peintures et dessins

« Parallèlement à mes toiles de compositions et de personnages, j'ai toujours continué à peindre d'après nature des petits ou des grands paysages, comme une nécessité. »

« Chaque artiste a une écriture particulière qui représente une facette, un point de vue de ce diamant qu'est l'univers. C'est son style, sa part la plus spontanée et originale » Janssem 2009.

Le balcon, 2004

Du 3 juin au 30 septembre sont exposés, Galerie Matignon*, les paysages de Janssem, œuvres moins connues du peintre qui a parcouru ou vécu en Europe du sud et en Grèce, en France, en Arménie et qui en a rapporté des dessins et des peintures.

Il est particulièrement intéressant de suivre tout au long de ces décennies, de 1933 à aujourd'hui, non seulement les voyages, les pays et les régions visités, mais surtout de constater l'évolution de l'artiste. Jusqu'aux années 60, Janssem adopte des formes d'expression variables dans lesquelles est sensible son admiration pour les maîtres. Les années 60 marquent un tournant, Janssem trouve son style et le garde tout en l'adaptant évidemment aux thèmes abordés, aux matériaux utilisés ou à leurs mélanges, il adopte cette peinture mystérieuse aérienne et aquatique où l'air et l'eau semblent se confondre par la subtilité des touches.

Admirons « la porte vénitienne » de 1967 qui part des bruns et qui, par le raffinement des jeux de lumières, s'approprie la palette du blanc au jaune, de l'orange au rouge avec cette infinité de taches qui marquent le temps, la vie ; rien de dur, rien de définitif, le chatoisement appelle le changement, le laisse présager.

« Le trait qui circonscrit, la couleur qui donne espace et lumière, Janssem a parfaitement médité et assimilé la façon cézannienne du tableau qui respire, sans faille, sans rupture de plans, où l'air circule. » Lydia Harambourg

Les paysages de Janssem, qu'ils soient dessinés ou peints sont admirables par leur apparente simplicité et leur dépouillement de plus en plus marqué. Ils sont toujours *habités* même s'ils sont souvent vides de tout être humain, comme en attente d'une visite, des personnes vont bientôt sortir des maisons ou ne vont pas tarder à s'y rendre. C'est pourquoi certains pourraient très bien être des décors. Les paysages de montagnes ou de collines, eux, préparent au voyage, appellent à la découverte au-delà de la toile et nous perdent dans les vallons de l'horizon. Des paysages donc pleins de contrastes, soit fermés, limités par des murs où surgissent des arbres, de la végétation, soit dépassant la toile. Les traits extrêmement fins don-

nent parfois des paysages menaçants, parfois absorbent la peinture faite de camaïeux de bruns en larges surfaces ou en taches.

La plus ancienne peinture de paysage exposée date de 1933 *Le Croisic*, les plus récentes concernent l'Arménie et les merveilleux paysages du Lac Sevan et du Mont Ararat baignés d'une lumière divine.

« Le dessin est le langage universel par excellence. Il est à la base de la création plastique, la projection première, l'étude nécessaire pour mener à terme toute peinture. Il exprime la sensibilité et la pensée de l'artiste à travers son graphisme. »

L'Italie et le sud de la France ont beaucoup inspiré Janssem. J'adore ses paysages d'Italie où les arbres prennent une importance considérable et semblent retenir la terre, où les maisons s'accrochent aux collines. Dans une série de peintures des collines de Toscane des années 80, où dominant le jaune, le vert, le noir, le ciel cède sa place à la terre pour en exprimer l'étendue, comme magnifiée.

L'automne, 1976

Que d'amour pour la nature, l'arbre, les herbes, les collines, mais aussi pour les simples villages des hommes, les murs bâtis par la main de l'homme. UN HYMNE A LA VIE.

A.T. Mavian

* voir agenda

P.S. un nouveau livre *Janssem-Paysages* vient d'être édité par Reflets des arts.

DONS À ACHKHAR

M. Mme Y. TAVITIAN (92310 Sèvres)	42€
Mme A. PIOTET (10 Pully – Vaud – Suisse)	15€
M. Mme P. TOUTDJIAN (92600 Asnières)	12€
M. Mme O. CILINGIRYAN (06800 Cagnes-sur-Mer)	42€

Merci de votre aimable soutien

COMMUNAUTÉ

Les Arméniens d'Uzès font connaître l'histoire arménienne

D'après la presse locale, le vendredi 24 avril n'a pas été un vendredi comme les autres à Uzès ! Deux cent cinquante personnes ont vécu un grand moment d'histoire et d'émotion en écoutant la conférence, dans le salon Racine de la Mairie, de Véronique Bruna-Mardoyan « Arménie d'hier et d'aujourd'hui, 3 000 ans de civilisation ».

La conférencière, professeur d'histoire – géographie et présidente de l'Association culturelle des Arméniens d'Avignon et du Vaucluse, a dressé un panorama complet de la civilisation arménienne : les origines, la langue, la religion, l'architecture, la musique, la littérature et son âge d'or au Ve siècle.

La date du 24 avril n'ayant bien sûr pas été choisie par hasard, Madame Bruna-Mardoyan a longuement parlé du génocide, des images terribles, une musique poignante ont accompagné ses propos et ont ajouté à l'émotion. Le public, assez longtemps silencieux, a peu à peu posé des questions sur la reconnaissance du génocide et la position de la Turquie.

Monsieur Paratian a présenté un projet avec l'association Espoir pour l'Arménie : la réfection de la toiture du centre culturel de Sissian qui accueille des enfants pendant les vacances. Il compte sur la générosité de tous pour y parvenir.

Bravo Uzès, bonne route !

**Pensez à vous abonner
ou à offrir
un abonnement
à Achkhar**

Bulletin d'abonnement

Oui, je souhaite recevoir *Achkhar* chaque quinzaine

Nom Prénom

Adresse

Code postal Ville

TARIFS

France 6 mois (11 n°) : 35 € – 1 an (22 n°) : 68 € – Soutien : 110 €

Etranger 85 € pour 1 an par virement (100 € par chèque)

par chèque bancaire ou postal à l'ordre de SARL NAREK

par virement IBAN à FR52.20041000 0123 9745 3HO2 038 – BIC PSSTFRPPPAR (depuis l'étranger)

Merci de libeller et adresser votre règlement à : Société Narek (Achkhar) – 6, cité du Wauxhall, 75010 Paris

La presse salue **L'Armée du crime*** de Robert Guédiguian

Achkar n'était pas au Festival de Cannes et se permet d'emprunter à ses collègues des points de vue assez concordants sur le film. Nous nous devions de ne pas attendre la rentrée pour vous en parler.

Des titres

L'Armée du crime: Chapeau! (*L'Express*) 16.5.
Thomas Baurez / *Le regard juste de Guédiguian sur L'Armée du crime* (*Le Monde*) 18.5. Jean-Luc Douin / *L'Affiche rouge façon western* (*Paris-Match*) 25.5. Jean-Luc Berte / *Robert Guédiguian « Des étrangers et nos frères pourtant »* (*L'Humanité*) 18.5

Missak (Simon Abkarian) et Mélinée (Virginie Ledoyen)

Le sujet

« Avec *L'Armée du crime*, Robert Guédiguian a fait un choix périlleux : la reconstitution d'une page mi-douloureuse, mi-glorieuse de la Seconde Guerre mondiale. À Paris, pendant l'occupation allemande, le poète arménien Missak Manouchian est chargé par l'Internationale communiste de constituer un groupe de combattants pour participer à la libération de la France. Autour de lui militent clandestinement de jeunes étrangers, Hongrois, Roumains, Espagnols, Italiens. Après la distribution de tracts « contre les salopards », ils passent aux attentats contre les nazis.

Traqué par une police bleu-blanc-rouge qui fait du zèle, ce front populaire d'émigrés finit par tomber, victime d'une dénonciation. Le réseau est fusillé au mont Valérien en 1944. La propagande franco-allemande placarde sur les murs l'Affiche Rouge, où ces héros de l'ombre sont présentés comme une « armée du crime », des métèques, terroristes, juifs, bolcheviks, animés par la haine. » LE MONDE

« *L'Armée du crime*... évoque les actes de résistances commis par le groupe Manouchian des FTP-MOI (MOI, pour Main-d'Œuvre Immigrée) et son arrestation par la police française, groupe composé d'un Arménien, de Juifs d'Europe centrale, de républicains espagnols, d'Italiens anti-fascistes, tous très jeunes » 17.5. POLITIS Christophe Kantcheff

«... Le destin de quelques-uns de ces 23 « héros vrais » que comptait le groupe FTP (francs-tireurs partisans) » PARIS-MATCH

Le sens

DU COTE DE LA VIE, SANS HAINE
« L'un de ses jeunes résistants dira le sens de son engagement armé : il se situe « du côté de la vie », c'est-à-dire d'être qui ont leurs propres engagements... lorsque votre père est des premiers à disparaître vers les camps de la mort, tuer un soldat allemand qui vous demande du feu dans un parc n'est pas un acte de haine, mais un premier de ces actes de résistance... » L'HUMANITÉ

« ... mais son film est un hymne à la vie et à la résistance, un appel très contemporain à la lutte pour les droits de l'homme, à la résistance. Ce qu'ils voient au dehors, menottes aux poings, sur les quais de la Seine, c'est la vie qui palpète... il existe encore aujourd'hui des échos à ce type de lutte, dans notre monde d'inégalités criantes, de replis communautaires et religieux » LE MONDE

« La personnalité du chef partisan [Manouchian] a tout pour séduire le cinéaste à travers ses idéaux communistes de fraternité « je le demeure moi-même, tout en n'étant plus au Parti. Il réconcilie aussi mes deux origines. Mon père était, comme lui, arménien, et ma mère, allemande. Dans une lettre à sa femme quelques heures avant sa mort, il écrit « Je meurs sans haine pour le peuple allemand. » PARIS-MATCH

« Le réalisateur revient sur le courage de ces hommes et de ces femmes qui étaient prêts à mourir pour un pays qui n'était pas le leur mais qui avait su les accueillir... Guédiguian s'attache plus particulièrement à la figure de ce dernier [Manouchian], préférant brosser le portrait d'un homme plus que celui d'un héros. » LA TRIBUNE 17.5. Yasmine Youssi

L'art de Guédiguian

LA GRACE DE LA MISE EN SCÈNE
« Pas facile de faire un film à la hauteur d'un si grand sujet. Si Robert Guédiguian y parvient, c'est parce qu'il ne le traite pas comme un objet patrimonial et solennel... En respectant scrupuleusement le sens de l'histoire et les spécificités de la période de l'Occupation, le cinéaste montre ses personnages avec familiarité qui nous les rend proches... bref le temps du film, le spectateur entre en résonance avec l'énergie passionnée de justice fraternelle des personnages, par la grâce d'un cinéaste qui n'aime rien tant que la fluidité et le sentiment d'évidence. » POLITIS

« Lumière et décors naturels, pas de dialogues édiants, ni de musique envahissante, mais des corps de suppliciés sous la torture comme des cadavres de soldats saisis avec une véricité interdisant la fascination : tout concourt ici au refus militant de « l'héroïsme ». Et de cette intelligence sensible qui respecte sujet et spectateurs jaillit l'émotion... « une légende d'aujourd'hui » comme le définit le cinéaste. » L'HUMANITÉ

« C'est peut-être ici l'une des œuvres les plus personnelles de Robert Guédiguian dont le père était communiste et arménien. L'une des plus ambitieuses aussi. L'une des plus classiques assurément, ce qui sied parfaitement au sujet. » LA TRIBUNE

« Guédiguian affronte tous les dangers de ce sujet difficile sans biaiser, haut la main. La reconstitution ? Elle est vraie, discrète... *L'Armée du crime* est un film

historique où l'amour, les rapports familiaux, sont authentiques. Un film où, par la grâce de la mise en scène et la délicatesse de l'interprétation, rien n'est éludé. » LE MONDE

Les héros et leurs interprètes

DIGNES ET SUBTILS
« Tous ces acteurs, ne semblent jamais interpréter des martyrs, mais plutôt vivre un combat et transmettre une morale. On n'oubliera pas Jean-Pierre Darroussin, qui se coltine le rôle d'un petit flic français glauque, le fonctionnaire minable qui recueille les dénonciations et devient limier, prompt à torturer, à faire chanter. L'image d'une autre France » LE MONDE

« Robinson Stevenin incarne à merveille cette fougue et cette vitalité [du très jeune Rayman]. Missak Manouchian, interprété par un toujours excellent Simon Abkarian. » PARIS-MATCH

« Simon Abkarian [incarne Manouchian] avec ses doutes, ses scrupules et ses résolutions ; Robinson Stévenin, lui, est un Marcel Rayman des plus impressionnants de vitalité, de force brute d'animal blessé... Grégoire Leprince-Ringuet en Thomas Elek, jeune intellectuel rouge pétri d'humour. Virginie Ledoyen en Mélinée capable d'aller affronter l'ennemi pour retrouver son mari... On retiendra, parfaits dans leurs rôles de salauds, Jean-Pierre Darroussin aux côtés d'un Yann Trégouët, son jeune chef à la tête des brigades spéciales des renseignements généraux de la police de Vichy » L'HUMANITÉ

« Simon Abkarian et Virginie Ledoyen remarquables de dignité et de subtilité dans leurs rôles des époux Manouchian » LIBÉRATION 22.5. Bruno Icher

Achkar en ami, est heureux de voir que *L'Armée du crime* est salué par les critiques non seulement pour son sujet, mais aussi pour l'art de Guédiguian et de ses interprètes.

Il vous en reparlera dans les prochaines semaines et surtout avant sa sortie le 16 septembre.

A.T. MAVIAN ◀

* Hors-compétition au Festival de Cannes 2009
Sortie nationale le 16 septembre

P.S. Au cœur de *L'Armée du crime*, nous apprenons que Léon Tsevery, l'un des derniers survivants du groupe FTP-Moi vient de mourir.